

2022

Uuring

Euroopa Liitu käsitlevad strateegilised narratiivid Venemaa mõjutustegevuses COVID-19 pandeemia ajal

Autorid

Dr. Vladimir Sazonov
Dr. Sergei Pakhomenko
Dr. Holger Mölder

Tellija

MEP Jaak Madison

Koordineerija

Art Johanson
Geopol Group OÜ

Sisukord

ANNOTATSIOON	4
SISSEJUHATUS	5
1. VENEMAA FÖDERATSIOONI MÕJUTUSTEGEVUSE AKTUAALSUS	8
2. UURINGU LÄBIVIIMISE MEETODID	12
2.1 Vaadeldavate meediaressursside lühikirjeldus	13
3. STRATEEGILISED NARRATIIVID	15
3.1 Strateegiliste narratiivide kasutamine Venemaa Föderatsiooni poolt Lääneriikide vastu teostatavas infomõjutustegevuses	16
4. VENEMAA MÕJUOPERATSIOONID EUROOPA LIIDU VASTU JA COVID-19 KRIISIST TULENEVAD VÕIMALUSED INFOMÕJUTUSTEGEVUSES	20
4.1 Esimene narratiiv(vandenõuteooria): COVID-19 kasutatakse autoritaarse kontrolli kehtestamiseks Euroopa Liidus	22
4.2 Teine narratiiv: Venemaa humanitaarabi ja <i>läbikukkunud riigid</i> Euroopa Liidus	24
4.3 Kolmas narratiiv: Venemaa Sputnik-V vaktsiini ostmisest keeldumine on poliitiline otsus	25
4.4 Neljas narratiiv: EL-i kokkuvarisemise oht on reaalne stsenaarium	27
4.5 Viies narratiiv: Euroopa (EL) vaesub kiiresti	28
4.6 Kuues narratiiv: Euroopa Liit on russofooblik ja loob endale vene ohu konstrueerimisega fantoomvaenlast.	28
4.7 Seitsmes narratiiv: Poola saatis migrantide vastu tankid	29
5. COVID-19 TEEMALISED NARRATIIVID BALTI RIIKIDES	30
5.1 Esimene narratiiv: vaksineerimisvastaste protestid on võimude ebaõnnestunud tegevuse tagajärg.	32
5.2 Teine narratiiv: ELi abi pandeemiavastases võitluses on ebatõhus.	33
5.3 Kolmas narratiiv: Riik ei edastanud venekeelsetele inimestele teavet vaksineerimise kohta	34
5.4 Neljas narratiiv: Enamik Baltikumi strateegiliselt olulisi majandussektoreid on koroonaviiruse kriisi tõttu kokku varisemas.	36
6. RUSSOFOOBIA KASUTAMINE INFOMÕJUTUSTEGEVUSES	38
6.1 Esimene narratiiv: avaliku elu tegelaste ja poliitikute seas levivad russofoobsed meeleolud	40
6.2 Teine narratiiv: Meetodid, mis tegelevad vene keelega ja eesti keele propageerimisega on äärmiselt karmid	41
6.3 Kolmas narratiiv: Läti venekeelse elanikkonna õigus pääseda ligi oma emakeelsele meediale on piiratud.	42
6.4 Neljas narratiiv: Venekeelsete õiguste eiramine	42
6.5 Viies narratiiv: Vene keelt ähvardab koolide õppekavadest väljasuretamine ja Läti valitsus tekitab selle probleemi kunstlikult	43

6.6	Kuues narratiiv: ajaloo kirjutatakse natsionalistidele meeldimiseks ümber ja toimub fašistlike kurjategijate ülistamine	43
6.8	Kaheksas narratiiv: Georgi lindi ja nõukogude sümboolika keeld on fašismi taaselustamine.	47
7	HÜBRIIDAGRESSIOONI KASUTAMINE VENEMAA MÕJUTUSTEgevuses	49
7.1	Sõjaliste õppusega Zapad-2021 seotud narratiivid	50
7.2	Põgenike kriis Poola-Valgevene ja Leedu-Valgevene piiril	50
	KOKKUVÕTE	52
	Intervjuud	54
	Kirjandus	54
	Venekeelsed ja ukrainakeelsed allikad	61

Venemaa strateegilised narratiivid Euroopa Liidu kohta Balti riikidele suunatud infomõjutustegevuses COVID-19 pandeemia ajal

Vladimir Sazonov, Holger Mölder ja Sergei Pahhomenko

ANNOTATSIOON

COVID-19 pandeemia ja sellega kaasnenud üleilmne kriis tõid kaasa desinformatsiooni sisaldavate narratiivide, vandenõuteooriate ja libauudiste levimise intensiivistumise, mida kasutasid ära mitmed maailmakorra muutustest ja oma staatuse revideerimisest rahvusvahelises süsteemis huvitatud revisionistlikud riigid, sealhulgas Venemaa Föderatsioon (VF). Käesolev raport uurib Venemaa Föderatsiooni strateegilisi narratiive Euroopa Liidu suhtes Balti riikides (ja laiemalt), kuna arengute kujundamine Euroopas ja mõju kasvatamine naaberregioonides on juba pikemat aega olnud üks Venemaa Föderatsiooni strateegilistest ambitsioonidest.

Selle projekti raames analüüsitakse Venemaa Föderatsiooni EL-i vastu suunatud mõjutustegevust alates COVID-19 pandeemia algusest aastatel 2020-2021 – kas ja kuidas on muutunud Venemaa Föderatsiooni strateegilised eesmärgid, aga ka võimuringkondade ja meedia suhtumine Euroopa Liitu COVID-19 pandeemia perioodil. Kitsamalt analüüsitakse VF infomõjutustegevust tema vahetus naabruses asuvate EL-i riikide (Eesti, Läti, Leedu, Poola) vastu.

SISSEJUHATUS¹

Hiinast 2019 a. lõpus alguse saanud COVID-19 pandeemia muutus üleilmseks probleemiks 2020. aasta alguses², mil sellest sai inimkonna jaoks üks suuremaid väljakutseid 21. sajandil. COVID-19 levimisest põhjustatud üleilmne kriis on näidanud, et tänapäeva maailmas eksisteerib terve hulk erinevaid mitte tingimata sõjalise iseloomuga julgeolekuohte, mille mõju rahvusvaheliste suhete edasisele arengule on raskesti tajutav ja prognoositav. COVID-19 pandeemia globaalne levik ja sellest alguses saanud kriis on oluliselt mõjutanud riikide käitumist, seda nii rahvusvahelistes suhetes, majanduses, strateegilises kommunikatsioonis, siseriiklikes protsessides kui ka paljudes teistes kriitilistes valdkondades. Kriis on avaldanud mõju ka Lääne julgeolekuarhitektuurile ning testinud rahvusvahelist koostöövõimet Lääne poliitilistes institutsioonides (sh Euroopa Liit, NATO).

Erinevad riigid ja (revisionistlikud) jõud³ (sh Venemaa Föderatsioon) kasutasid kriisiolukorda oma strateegiliste ambitsioonide rahuldamiseks, rahvusvahelise staatuse tugevdamiseks ning nähtavuse ja mõjuvõimu kasvatamiseks, üritades näidata Lääne demokraatlikku ühiskonda ja Euroopa Liitu sisevastuoludes⁴, nõrga ja ebakindlana ning võimetuna kriisiolukorraga toime tulema, mis võib edaspidi ohustada Euroopa Liidu sisemist koostööd, toimevõimet ja stabiilsust. Nende poolt korraldatud infokampaaniate ja mõjutustegevuse eesmärgiks on rahvusvahelisi suhteid nii globaalselt kui piirkondlikult mõjutada, lõhkuda lääneriikide ühtsust

¹ Autorite märkus: Selles raportis on kasutatud mh ka varem ilmunud materjale V. Sazonovi ja H. Mölderi ühistest uurimustest – Mölder, Sazonov 2020, a,b,c.; Sazonov 2020a, b; Sazonov, Pakhomenko, Kopõtin 2021a, b.. Käesolev töö käsitleb Venemaa Föderatsiooni poolt levitatavaid narratiive ning ei anna hinnanguid, kas need on tõesed või valed. Raporti autorid on tänulikud kriitiliste kommentaaride eest dr. Peeter Espakile.

² Autorite märkus: 11. märtsil 2020 hindas Maailma Terviseorganisatsioon (World Health Organization) COVID-19 viiruse levikut riikide- ja kontinentidevaheliseks, teisisõnu pandeemiana (World Health Organization. Coronavirus, 2020). 3. veebruaril 2020 kuulutas Maailma Terviseorganisatsioon COVID-19 globaalseks ohuks. Just pärast seda hakkasid sotsiaalmeedias levima sõnumid, mis nimetasid seda COVID-19 uut tüüpi bioloogiliseks relvaks. Mõned lääne analüütikud usuvad, et see infokampaania oli algatatud Vladimir Putini poolt (Märkus: Putin on varemgi välja tulnud väidetega, et ulatuslikud viiruseepideemiad – nt ebola, linnu- ja seagripp on USA teadlaste kätetööd (Broad 2019). Ajaleht New York Timesi arvates pole selles midagi üllatavat, sest oma 16-aastase KGB-karjääri jooksul 1975–1991 vastutas V. Putin infokampaania eest, mille eesmärk oli süüdistada USA-d epideemiate kasutamises bioloogilise relvana ning just suurt tähelepanu pälvisid süüdistused HIV-i väljatöötamise kohta (Broad 2019; vt ka Mölder, Sazonov 2020c: 10-11).

³ Autorite märkus: Revisionistlikud jõud on sellised jõud kes soovivad kehtivat (Lääne) maailmakorda revideerida (Tenenbaum 2012).

⁴ Autorite märkus: Kindlasti EL-is on olemas sisevastuolud ja hõõrumised olemas, kuid Kreml üritab neid suurendada või näidata neid veelgi suurematena ja probleemsetena. Antud uuringus me keskendume VF-i strateegiliste narratiivide tuvastamisele ja analüüsile ning ei aruta selle üle, kas EL-is on sisemised vastuolud või mitte ja millised need on.

ning nõrgestada nende poliitilisi institutsioone (Barnes, Rosenberg, Wong 2020; Mölder, Sazonov 2020: 84; Mölder, Sazonov 2020b: 197).

Euroopa Liidu siseselt jättis riikidevaheline koostöövõime COVID-19 levimisele järgnenud kriisiolukorra algetapis soovida, mille tõttu institutsiooni usalduskindlus muutus eriti kriisi esimestel kuudel haavatavaks. Venemaa Föderatsiooni mõjutustegevus Euroopa Liidu vastu on viimastel aastatel tugevnenud. Märkimisväärselt on Venemaa Föderatsiooni ametivõimude sõnavõttud kasutanud tugevnevalt vastanduvat ja agressiivset retoorikat Euroopa Liidu suunas. Venemaa Föderatsiooni välisminister Sergei Lavrov on lubanud 12. veebruaril 2021 katkestada Euroopa Liiduga suhted, kui viimane rakendab sanktsioone ning teinud mitmeid tugevaid avaldusi Euroopa Liidu suunal, sh EL-i välispoliitikajuhi Josep Borelli visiidi ajal veebruaris 2021. a (МЫЛЬНИКОВ 2021).

Sergei Lavrov sõnul suhete katkemine Euroopa Liiduga juhtub siis, kui Euroopa Liidu võimud teatavad taas, et „*mõnedes valdkondades kehtestatakse sanktsioonid, mis ohustavad meie majandust, sealhulgas kõige tundlikumates valdkondades*“. Lisaks rõhutas Lavrov Moskva valmisolekut sõjaks: „Me ei taha end maailmaelust isoleerida, kuid peame selleks valmis olema. Kui tahate rahu, valmistuge sõjaks“ (МЫЛЬНИКОВ 2021).

Mitmed Euroopa Liidu liikmesriigid (sh Balti riigid) on koos Ukraina, Gruusia, Ameerika Ühendriikide ja Suurbritanniaga paigutatud Venemaale ebasõbralike riikide nimekirja (vt nt Tass 2021; vt Eesti kohta nt Hankewitz 2021).

Üldisemalt on Kremli strateegiline eesmärk EL-is Euroopa lõhestamine, hirmu ja usaldamatuse levitamine ning ebastabiilsuse ning poliitilise, majandusliku ja ideoloogilise pinge tekitamine. Eelkõige üritavad Venemaa Föderatsiooni infooperatsioonid destabiliseerida Ida-Euroopat – sh Poolat, Ukrainat, aga ka Balti riike (Winnerstig 2014), sealhulgas kasutades ohtralt propagandistlikke narratiive (Springe 2018; Mölder, Sazonov 2020).

Üheks Kremli mõjutustegevuse eesmärgiks võib olla laialdase hirmu⁵ ja ebakindluse tekitamine Euroopa Liidus potentsiaalse vastase destabiliseerimise eesmärgil COVID-19 ajal ning Euroopa languse (inglise k 'decline') kuvandi levitamine (vt nt Ventsel et al 2018; Mölder,

⁵ Vt hirmukultuurist Mölder 2013; Mölder 2011. Kremli eesmärk sarnaneb NSVLiidu eesmärgile nõrgestada Lääs, mõnes mõttes kasutatakse ka tänapäeval sarnaseid meetodeid nagu Külma sõja ajal

Shiraev 2021; Mölder 2021; Mölder, Sazonov 2020c). Sageli on selle keskmes majanduslanguse ja kriisi teemad ning Balti riikide ajalise demograafilise olukorra halvenemine, samuti narratiivid Balti riikide puudulikust valmisolekust COVID-19 pandeemiaks ja nende väga nõrk haldussuutlikkus COVID-19 leviku tõkestamiseks (Mölder, Sazonov 2020b).

Varasemalt on hirmu ja ebakindluse motiivi kasutamist Venemaa infomõjutustegevuses Balti riikide vastu põhjalikumalt uurinud õppuse Zapad 2017 näitel Ventsel, Madisson, Hansson ja Sazonov (2018: 103–127) ning Mölder (2018: 64–85), kuid Venemaa Föderatsioon üritab ära kasutada oma mõjutustegevuses ka mälupoliitikat (Pakhomenko 2020), identiteeti (Pakhomenko, Tryma 2016) ja ajalugu (Sazonov, Kopõtin, Pakhomenko 2021a, b).

Käesolev uurimus keskendub Euroopa Liidu poliitika ja majandusega seotud Venemaa Föderatsiooni strateegilistele narratiividele, mida Kreml loob ja levitab Euroopa Liidule suunatud mõjutustegevuse eesmärgil (vt ka Hinck et al. 2018; Szostek 2017). Analüüsitakse Venemaa Föderatsiooni mõjutustegevust Euroopa Liidu vastu, kitsamalt tema vahetus naabruses asuvates EL-i riikides (Eesti, Läti, Leedu, Poola), aastatel 2020-2021 alates COVID-19 pandeemia üleilmse leviku algusest, ning kas ja kuidas on kirjeldatud perioodil muutunud Venemaa Föderatsiooni strateegilised eesmärgid, aga ka võimuringkondade ja meedia suhtumine Euroopa Liitu.

1. VENEMAA FÖDERATSIOONI MÕJUTUSTEgevuse AKTUAALSUS

Tedagi on mõjutustegevus muutunud aktuaalseks hiljutiste pingete eskaleerumisele suunatud arengute valguses rahvusvahelises julgeolekukeskkonnas, mida ilmestavad Lääne ning Venemaa Föderatsiooni halvenevad suhted.⁶ Valgevene hübriidse iseloomuga operatsiooni Euroopa idapiiril, kus relvana kasutatakse Lähis-Idast Minski poolt Leedu, Läti ja Poola piiridele suunatud migrante, võib käsitleda külma sõja vaimus läbiviidava julgeolekukeskkonna destabiliseerimisena, mis toetab Kremli agressiivset poliitikat ja toimub ägeda infomõjutustegevuse foonil.

Venemaa tegevuse põhjal rahvusvahelistes organisatsioonides võib järeldada, et rahvusvahelisest õigusest ja selle strateegilisest tõlgendamisest on saanud Venemaa välispoliitilise doktriini üks olulisemaid võtmelemente, mille järgimise tähtsust on oma kõnedes rõhutanud nii VF-i president Vladimir Putin kui ka välisminister Sergei Lavrov. Lavrov näeb rahvusvahelises õiguses alternatiivi sellele, mida tema väitel propageeritakse Lääne huvide ja väärtuste laiendamiseks. Näiteks 2018. aasta pöördumises esitas Sergei Lavrov süüdistuse, et lääneriigid üritavad rahvusvahelist õigust asendada nende poolt kehtestatud „reeglitel põhinev korraga”. (Lavrov 2018, vt ka Remler 2020)

Lavrovi süüdistused lääne suhtes jätkusid ka järgmistel aastatel, nt 2019 a. sügisel avaldas ta artikli, kus mh väitis:

„Selle taustal on lääne liberaalsete ideoloogide katsed esitleda Venemaad "revisionistliku jõuna" lihtsalt absurdsed. Olime esimeste seas, kes juhtisid tähelepanu maailma poliitiliste ja majanduslike süsteemide muutumisele, mis ajaloo objektiivse kulgemise tõttu ei saa olla staatiline. Tasub meenutada, et multipolaarsuse kontseptsiooni rahvusvahelistes suhetes, mis peegeldab adekvaatselt tekkivat majanduslikku ja geopoliitilist tegelikkust, sõnastas kaks aastakümnet tagasi

⁶ Soome uurija Saara Jantunen (2018: 158–159) viitab oma uurimuses olemasolevale põhimõttelisele erinevusele lääne ja Venemaa Föderatsiooni mõjutustegevuses. Saara Jantunen rõhutab et läänes seavad seadused mõjutustegevuse kasutamisele riigi ja sõjaliste organisatsioonide kommunikatsioonis piirangud, kuid Venemaal taolisi piiranguid ning kitsendusi ei tunta. (vt VF-i mõjutustegevuse kohta ka Mölder, Sazonov 2020c: 10-11).

väljapaistev Venemaa riigimees Jevgeni Primakov, kelle intellektuaalne pärand on aktuaalne ka tänapäeval“ (Lavrov 2019).

Lavrov on süüdistanud lääneriike rahvusvahelise olukorra pingestamises näiteks Süürias: „*Kui Ameerika Ühendriigid ja tema liitlased ei suutnud veenda Julgeolekunõukogu kiitma heaks politiseeritud otsuseid, mis süüdistavad Süüria juhtkonda alusetult keelatud mürgiste ainete kasutamises, hakkasid nad edendama vajalikke "reegleid" läbi Keemiarelvade Keelustamise Organisatsiooni (OPCW⁷)“ (Lavrov 2019).*

Näiteks Skripalide mürgitamise juhtumi⁸ puhul kasutab Sergei Lavrov juba üpris levinuks saanud Kremli taktikat – luues muljet, et Kreml on justkui valmis aruteluks Läänega, kuid süüdistab Läänt dialoogi nurjamises, kuna nad ei esita mingeid tõendeid, et Skripalide mürgitamise taga seisab Kreml ja süüdistavad selles alusetult Venemaad:

„Loodan, et need, kes on huvitatud Venemaa sise- ja välispoliitikast, jälgivad meie dialoogi arengut Washingtoni ja Londoniga Salisbury ja Amesbury teemal, samuti valimistesse sekkumist ja kõike muud. Meile öeldakse, et meie süü kohta on faktilisi tõendeid. Noh, noh, kui on fakte, siis esitage need meile, arutame. Võib-olla tegime ühel või teisel põhjusel tõesti midagi valesti. Kuid nad keelduvad meile tõendite esitamisest, väites, et "teave on salastatud", ja meie ise teame, et nad tegid seda. Ma ei tee nalja. Just seda kuulsin ma USA riigisekretär R. Tillersonilt vastuseks minu palvele täpsustada tema avaldust, et neil on ümberlükkamatuid tõendeid meie sekkumisest Ameerika valimistesse. Ta naeris ja pakkus küsida meie eriteenistustelt sellest, mida ta silmas peab.“ (Lavrov 2018)

Analoogselt rääkis Lavrov samas kõnes ka Soome kohta, viidates NATO õppustele Trident Juncture, mis toimusid 25.10-23.11.2018. Kui Soome välisminister ütles, et Soomel on olemas tõendid Venemaa Föderatsiooni sekkumisest GPS-i mõjutamisel NATO õppuste ajal Trident Juncture 2018.⁹ Norra kaitseministeeriumi teatel toimus sideühenduse segamine 16. oktoobrist 7. novembrini 2018 Venemaa Föderatsiooni aladelt Koola poolsaarel. Sellel piirkonnal on

⁷ OPCW – The Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons.

⁸ vt lähemalt Skripali juhtumi kohta Counter Terrorism Policing 2021.

⁹ vt õppuste kohta NATO 2018.

ühine piir Põhja-Norra ja NATO partnerriigi Soomega, kelle sõjaväelased samuti osalesid õppusel Trident Juncture. (Tigner 2018)

Venemaa Föderatsiooni ametlik reaktsiooni sellele väitele oli järgmine Sergei Lavrovi ütlus:

„Muide, hiljuti ütles mu hea tuttav, Soome välisminister Timo Soini, et neil on ümberlükkamatuid tõendeid selle kohta, kuidas Venemaa üritas NATO sõjalise õppuse Trident Juncture ajal GPS-i tööd segada. Mul on küsimus: miks meediat sellest esimesena teavitatakse? Kui muretsemiseks on põhjust, ütleb normaalne viisakas inimene otse, et talle õpitu ei meeldi, ja küsib selgitust. Kui teil on oma naisega probleeme või kahtlustate teda milleski, kas ei tegele te temaga otse mitte ei lähe meediasse kaebama?“ (Lavrov 2018)

Venemaa Föderatsiooni välisminister Lavrov esitas ka igipõliseks saanud russofoobia narratiivi, mida Kreml kasutab aktiivselt infomõjutustegevuses:

„Ja meie lääne sõbrad – ameeriklased, britid, kes edendavad russofoobseid tundeid ja suruvad neid peale paljudele riikidele, kes seda ei soovi, kuid on solidaarsusest sunnitud nõustuma, toidavad meid jätkuvalt avaldustega. Sarnaselt sellele, mida hiljuti tegi Suurbritannia peaminister Theresa May ja mis esitati meile kui positsiooni suurejoonelise "avansina". Et justkui Suurbritannia soovib suhteid Venemaaga normaliseerida, püüab säilitada koostööd paljude probleemide lahendamisel ja koos oleme võimelised paljudeks kasulikeks saavutusteks... Kuid alles pärast seda, kui Venemaa tunnustab, et ta eksis. Sama kuuleme me ka Ameerika Ühendriikidelt, et nad hakkavad tegema meiega koostööd alles pärast seda, kui oleme oma süüid tunnistanud ja lubanud, et me enam nii halvasti ei tee.“ (Lavrov 2018)

COVID-19 ajal pole see suhtumine sugugi muutunud. Läänt, sh USA-d ja Euroopat, süüdistavad Venemaale sümpatiseerivad infokanalid sageli russofoobias¹⁰. Mõnikord räägitakse sinofoobiast ja russofoobiast koos, nagu näiteks Tomasz Pierscionek RT-s avaldatud loos rõhutab, et paljud inimesed, eriti kuulsused, poliitikud ja meediategelased, kalduvad hukka mõistma rassismi ja üritavad veenda selles, et kõik on teadlikud rassismivastastest

¹⁰ Russofoobia kohta vt nt Darczewska, Żochowski 2015. Näiteid russofoobia narratiividest vene meedias: Баранов, Афонина 2016; Середенко 2017.

tõenditest (Pierscionek 2020). Autori sõnul on russofoobia ja sinofoobia ainsad allesjäänud rassismivormid Läänes. Meedia pühendab lõputuid tunde Venemaalt ja Hiinast lähtuva ohu hõiskamisele ning õhutab seda tehes varjatult vaenu nende rahvaste vastu. Venemaa Föderatsiooni valitsuse varju nähakse iga õnnetuse või soovimatu valimistulemuse taga. Meile tuletatakse meelde, et Venemaa ja Hiina oht on suur, kuigi see on ähmane ja halvasti määratletud ja tõendid on sageli kuvandlikud, mitmeti tõlgendatavad või küsitavad. Samal ajal tungivad NATO väed Venemaa piiridele, kuid ometi peetakse agressoriks just viimast. Seda samal ajal kui USA sõjalaevad seilavad vaidlustatud meredel Hiina piiride lähedal. Ühendkuningriik püüab Venemaad provotseerida ilma loogilise põhjusega. USA on otsustanud Hiinaga võitlusse astuda ja väidab, et "soovib peatada" koroonaviiruse levikut. **Kahanev USA impeerium ja tema liitlased lagunevas ELis** eelistavad rünnata oma rivaale Venemaad ja Hiinat, et juhtida mõne vana hea ksenofoobilise võttega elanikkonna tähelepanu kodumaistelt probleemidelt eemale. (Pierscionek 2020)

Autori (Pierscionek) tees seisneb selles, et Lääne liidrid süüdistavad pahatahtlikult Venemaad ja Hiinat agressioonis teiste riikide vastu ning levitavad russofoobia ja sinofoobia narratiive eesmärgiga juhtida EL-i ja USA elanikkonna tähelepanu nende siseriiklikelt probleemidelt Venemaa ja Hiina ohtu kasutades mujale.

2. UURINGU LÄBIVIIMISE MEETODID

Projekti raames keskendusid autorid Venemaa Föderatsiooni strateegiliste narratiivide uurimisel artiklite analüüsile, mis on ilmunud Venemaa riiklikes meediaväljaannetes, mis on suunatud nii inglise- kui venekeelsele auditooriumile. Laiemalt uuritakse strateegiliste narratiivide mõju Euroopa Liitu käsitlevale diskursuse arengule Venemaa Föderatsiooni ametlikes sõnavõttudes ning samuti meediakajastustes.

Kogutud andmete analüüsiks kasutasid autorid kvalitatiivset sisuanalüüsi (Kracauer 1953; Kuckartz 2014; Flick 2006), mille objektiivsuse tagamiseks rakendati pilootkodeerimist. Selleks kasutati pilootvalimit (viis artiklit kolmest erinevast väljaandest). Pilootkodeerimise abil saadud esmaste tulemuste põhjal analüüsiti juba rohkemate artiklite sisu ja viidi läbi sisuanalüüs artiklitele, mis käsitlesid uuringu objekti – Balti riike ja EL-i.

Kvalitatiivseks sisuanalüüsiks valiti välja mitu väljaannet, mille sisu on pühendatud Balti riikidele üldiselt või konkreetselt Eestile, Lätile, Leedule – Rubaltic.ru veebileht ning internetiportaalid Sputnik ja Baltnews. Need väljaanded on peamised venekeelse info tootjad Balti riikides toimuvate sündmuste kohta. Selliste meediumite peamiseks sihtrühmaks on nende riikide venekeelne elanikkond, kes otsib foruuumist “alternatiivseid” fakte, mis kinnitavad ja tugevdavad negatiivset suhtumist oma riigi ametiasutustesse ja nende poliitikasse. Valimiks olid ülal nimetatud allikates 2020. a. märtsist kuni 2021. a. novembrini ilmunud artiklid. Lisaks viidi läbi rahvusvahelisele RT (endine Russia Today) uudiskanalile valikuline sisuanalüüs, et tuua välja propagandainfo, mis diskrediteerib EL-i suhete kontekstis Balti riike ja eelkõige Lätit. Lisaks sellele analüüsisid autorid ka veel teisi venekeelseid meediaväljandeid (nt Inosmi.ru, Izvestia.ru) mille auditooriumiks on nii Venemaa Föderatsiooni enda elanikud kui ka venekeelsed inimesed, kes elavad väljaspool Venemaad.

Kvalitatiivse sisuanalüüsi abil analüüsisid autorid nii konkreetsete tekstide sisu kui ka artiklites leiduvaid väljendeid, sõnu ja lauseid, sh tekstide tonaalsust (näiteks emotsionaalsust, naeruvääristamist, ironiseerimist, hirmutamist) ja nende seoseid Venemaa Föderatsiooni strateegiliste ambitsioonide ning välispoliitiliste eesmärkidega. Lisaks on kasutatud mitmeid poolstruktureeritud intervjuusid, mis on viidud läbi erinevate julgeoleku ja infosõja valdkonna ekspertidega (kokku on intervjuueeritud 6 eksperti).

2.1 Vaadeldavate meediaressursside lühikirjeldus

VF-i poolt kontrollitud meediakanalite eesmärk on sageli desinformatsiooni tootmine ja levitamine (vt Ramsay, Robertshaw 2019). Alljärgnevalt toome välja need kanalid, kelle osalust VF infomõjutustegevuses oleme raportis põhjalikumalt analüüsinud.

RT (endine Russia Today) on Venemaa riigi poolt kontrollitav rahvusvaheline televõrk, mida rahastatakse Venemaa Föderatsiooni valitsuse föderaalset eelarvest. RT haldab tasulisi televisioone ning samuti tasuta levikanaleid, mis on suunatud rahvusvahelisele sihtauditooriumile peamiselt väljaspool Venemaa Föderatsiooni, ning pakub informatsiooni inglise, hispaania, prantsuse, saksa, araabia ja vene keeles. (Fisher 2013)

Rubaltic.ru on veebilehekülg, mis kuulub „valitsusvälisele“ organisatsioonile Läänemere sotsiaal- ja poliitikauuringute keskus Vene Baltikum. Keskus on seotud Kaliningradi Balti Föderaalülikooliga ja kirjutab endistest NSV Liidu riikidest. Organisatsioon tegutseb mõttekoja formaadis, mis avaldab uudiseid ja akadeemilisi uuringuid, korraldab konverentse ja suvekoole noortele ajakirjanikele. Materjalide esitlemisel torkavad silma emotsionaalsed ja kallutatud pealkirjad ning mitteametliku, sealhulgas pahatahtliku sõnavara ja kõnepruugi kasutamine. Üldiselt toimib Rubaltic.ru Balti riikide elanike agressiivsete hoiakute ärritajana ja kallutatud sisuallikana, mille eesmärk on desinformeerida ja mõjutada Balti riikide vähem haritud venekeelseid elanikke (RuRebaltica 2017).

Baltnews. Baltnews puhul on formaalselt tegemist kolme erineva ettevõttega, mis tegutsevad vastavalt Lätis, Leedus ja Eestis ning positsioneerivad end neutraalse meediana. Aga Eesti eriteenistused teatasid juba 2014. aastal, et neil on side kanaliga *Russia Today*. Uurimiskeskuses *Re: Baltica* läbi viidud uurimuse autori, Läti ajakirjaniku Inga Sprinģe sõnul said nad Hollandi äriregistrist konkreetsete dokumentide, mis viitavad RT-ni jõudva ettevõtete keti olemasolule (Кургель 2017.). Avaldatud materjalides vahelduvad propagandasõnumid neutraalsete sõnumitega, kuid ülekaalus on kriitilised, kallutatud ja emotsionaalsed pealkirjadega materjalid. Autoritest võib esile tõsta **Aleksandr Nosovitši**, kes töötab analüütikuna sotsiaal- ja poliitiliste uuringute keskus Vene Baltikum, kuid on *Baltnews*i regulaarne kaastööline. Peamised narratiivid: “EL-i allakäik”, “Baltimaa sureb”. Propagandaraamatute “Euroopa tagaaiad. Miks Balti riigid surevad?”, “Allakäigu ajalugu. Miks Baltikum ebaõnnestus?”, “Miks Valgevene pole Baltikum?” autor. (Сонар 2050)

Baltnews.ee ja RuBaltic.ru peamine sihtrühm on Baltimaades elavad venekeelsed inimesed. Märgiline on asjaolu, et Baltnews.ee kuulub Venemaa Föderatsiooni riiklikule meediakontsernile Rossija Segodnja, mida juhib Dmitri Kisseljov.¹¹ Eesti Kaitsepolitsei aastaraamatu väitel on Baltnews.ee puhul tegemist Kremli-meelse allikaga, 2015 a. Kaitsepolitsei aastaraamat kirjutab et „2014. a sügisel Eestis, Lätis ja Leedus ühel ja samal ajal käivitatud Baltnews'i uudiseportaalid. Nimetatud portaalide tegevust rahastab Venemaa eri Euroopa riikides asuvate variettevõtete kaudu. Üks Balti riikidesse suunatud meediaprojekte on Venemaa välisministeeriumi rahastatav ajakiri Baltiiski Mir, mille kirjastamisega on seotud MTÜ Integratsioonimeedia Grupp” (KAPO aastaraamat 2015: 9). Lisaks on Kreml Baltimaade venekeelse auditooriumi jaoks loonud ka teise internetiportaali: RuBaltic.ru (Springe 2018). RuBaltic.ru alustas tööd jaanuaris 2013 ning selle lükkasid väidetavalt käima Moskva ja Kaliningradi teadlased¹² ning selle peatoimetaja on Sergei Rekada.¹³

Sputnik. Uudisteagentuur *Sputnik International* loodi 2014. aastal eesmärgiga arendada Venemaa Föderatsiooni mõjuoperatsioone välismaal. Agentuur on *Russia Today* tütarettevõtte ega varja seda. Tema tegevus Eestis lõpetati 2019. aastal pärast sanktsioone agentuuri omava Kremli propagandakanali *Rossija Segodnja* vastu. (Err.ee, 2019). Balti riikides jätkab Sputnik tegevust vaid Lätis. Leedu satelliidi *Sputnik Lietuva* server asub Venemaa Föderatsiooni territooriumil. Sputniku poolt edastava materjali esitlemise põhijoonena on iga Balti riikide ühiskondlik-poliitilise elu sündmus esitatud kriitiliselt ja kohati halvustava hinnanguga. Statistilistest materjalidest, sotsioloogilistest uuringutest ja poliitikute sõnavõttudest valitakse välja eelkõige Balti riikide poliitikat diskrediteeriv informatsioon. Autoritest on **Vladimir Linderman** publitsist, poliitik, Venemaa Natsionaalbolševike Partei liige ja igapäevase *Sputnik Latvija* saate "Nädala sündmuste ülevaade Lätis Vladimir Lindermaniga" saatejuht. Peamised Lindermani poolt käsitletavat narratiivid on russofoobia, venekeelsete diskrimineerimine ja fašism Lätis.

Inosmi.ru on veebiväljaanne, mis oli registreeritud 8. aprillil 2014 ja see kuulub riiklikule ettevõttele *Rossija segodnja*. Inosmi.ru pole otseselt Baltimaade suunitlusega, kuid ka seal

¹¹ Dmitri Kisseljovi on peetud üheks peamiseks Venemaa propagandistiks (vt nt The Economist 2013).

¹² О портале. – RuBaltic.ru. <https://www.rubaltic.ru/about/>

¹³ Vt Редакция, RuBaltic.ru, Аналитический портал о Балтийском регионе, <https://www.rubaltic.ru/edition/>

ilmub palju Baltimaade-teemalisi artikleid ja see väljaanne keskendub just välismaa uudistele (Springe 2018).

Veebiportaal Vzgljad.ru (**Взгляд.ру**) kuulub samanimelisele ajalehele, mille peatoimetaja on Konstantin Kondrašin ja mis ilmub alates 2005. aasta maikuust. Ajalehe toimetus asub Moskvast.

3 STRATEEGILISED NARRATIIVID

Strateegilised narratiivid on avalikkuses levitatavad lood, mida poliitilised toimijad (nt riigid, poliitilised ja ideoloogilised liikumised, erinevad organisatsioonid) kasutavad vahendina rahvusvahelise poliitika ühise mineviku-, oleviku- ja tulevikutähenduse kujundamiseks, et vormida kodumaiste ja rahvusvaheliste toimijate arusaamu ning käitumist. Andreas Antoniadis, Alister Miskimmon ja Ben O’Loughlin (2010: 5) on väitnud:

„Strateegilised narratiivid on sündmuste ja identiteetide jada esitused, kommunikatiivne vahend, mille kaudu poliitiline eliit püüab anda minevikule, olevikule ja tulevikule sihikindlat tähendust, et saavutada poliitilisi eesmärke“.

Strateegiliste narratiivide uurijad Miskimmon, O’Loughlin ja Roselle (2013) sedastavad, et strateegilised narratiivid võivad puudutada: 1) rahvusvahelist süsteemi, väljendades seda, kuidas poliitiline toimija (riik, rahvusvaheline organisatsioon, huvigrupp jt) kujundab arusaamu rahvusvaheliste suhete korraldamisest; 2) poliitikat, näiteks poliitiliste toimijate soovi mõjutada rahvusvahelisi relvastuskontrolli läbirääkimisi või seda, kui sekkutakse osapoolte vaidlustesse relvakonfliktide ohjamisel; 3) identiteeti ehk seda, kuidas poliitilised toimijad soovivad projitseerida oma identiteeti rahvusvahelistes suhetes. (Miskimmon, et al 2013)

Kontseptuaalselt ongi riikide poolt kujundatud ja levitatavad strateegilised narratiivid seotud nende strateegiliste eesmärkidega. Kriisiolukordades võivad need muu hulgas seostuda teatud poliitiliste meetmete õigustamisega, hoiakute kujundamisega rahvusvaheliste institutsioonide (nt ÜRO, EL, NATO, WHO) tegevuse suhtes ning nii sise- kui ka välisauditooriumi avaliku

arvamuse kujundamisega. Kui poliitilised toimijad suudavad joondada süsteemi, poliitika ning identiteedi narratiivid vastavaks nende endi püstitatud strateegilistele eesmärkidega, siis seda suuremaks saab nende jaoks võimalus kasvatada oma mõju rahvusvahelisel areenil. (Miskimmon et al 2018: 3; Mölder, Sazonov 2020b: 200)

3.1 Strateegiliste narratiivide kasutamine Venemaa Föderatsiooni poolt Lääneriikide vastu teostatavas infomõjutustegevuses

Strateegilised narratiivid on infosõjas väga oluline instrument. Strateegiliste narratiivide uurijad Laura Roselle, Alister Miskimmon and Ben O'Loughlin väidavad et:

„21. sajandil tähendabki pehme jõud strateegilist narratiivi. Strateegiline narratiiv sai alguse lähtekohast, mis sarnaneb Nye 1990. aasta ideega, mille aluseks on fundamentaalsete muutuste mõistmine rahvusvahelises süsteemis ja küsimus, kuidas oleks kõige parem rahvusvahelisi suhteid mõjutada. Strateegiline narratiiv toob meid taas nende teemadeni, mis on rahvusvahelistes suhetes kesksed, paneb küsima, millised veenmise ja mõjutamise viisid, meetodid toimivad erinevates tingimustes kõige edukamalt, ning keskenduma nendele kommunikatsiooni tingimustele, mis on põhjapanevalt muutunud sellest ajast, kui Nye avaldas 1990. aastal oma murrangulise artikli” (Roselle et al. 2014, 71; vt ka Roselle et al. 2021: 15).

Venemaa Föderatsiooni rahvusvahelise süsteemi kohta levitatavad strateegilised narratiivid kirjeldavad läänemaailma koos selle institutsiooniga kui kahanevat ja allakäivat jõudu, kes kannatab nõrkusega võrdsustatud demokraatlike väärtuste all. (Mölder, Sazonov 2020b: 201-202) Rahvusvaheliste suhete süsteemis Venemaa ise ei pretendeerivat normilooja staatusele, kuid Ameerika Ühendriike kujutatakse valdavalt kui jõudu, kes pidevalt eirab rahvusvahelise õiguse kehtivaid norme. Pidades lääneriikide domineeritud rahvusvahelist süsteemi läbikukkunuks, soovib Kreml luua uut normatiivset maailmakorda, millega maailm jaotatakse erinevateks mõjusfäärideks (Kuhrt, Feklyunina 2017).

Venemaa Föderatsiooni välisminister Lavrov on väitnud, et Venemaa on valmis selle nimel võtma suuremat vastutust rahvusvahelise süsteemi funktsionaalsuse eest, sest Euroopa Liidu

riigid ei suuda või ei taha seda teha (Mölder, Sazonov 2020: 89). Mõjusfäärideks jaotunud maailmas pretendeerib Venemaa eriõigustele postsovetlikule ruumis (endised Nõukogude Liidu liiduvabariigid), mille tarbeks luuakse strateegilisi narratiive, mis võimendavad või kujundavad nende poliitilisi eelistusi ja arusaamu maailmast kooskõlas Venemaa välispoliitiliste eesmärkidega.

Venemaa rolli defineeritakse samaaegselt väga olulisena traditsiooniliste ja konservatiivsete väärtuste kaitsjana, kes peaks päästma maailma allakäiva Läänes levinud liberaalse ideoloogia mõjudest (Laruelle, Radvanyi 2018: 126; Mölder, Sazonov 2020b: 2020). Kremli poolt edastavad narratiivid näitavad läänemaailma institutsioone korruptiivsetena ja reformeerimist vajavatena. Kahepoolseid suhteid eelistatakse suhetes Läänega mitmepoolsetele formaatidele¹⁴, kuna need tugevdavad Venemaa positsioone läbirääkimistel. Balti riike (Eesti, Läti, Leedu) kirjeldatakse neis narratiivides sageli kui Lääne vaest perifeeriat, kes on uute peremeeste poolt hüljatud ja asuvad silmitsi majanduslangusega, sotsiaalse ja demograafilise kriisiga (Mölder, Sazonov 2020b).

Kremli poolt loodud ja levitatud strateegilised narratiivid kirjeldavad Euroopa Liitu kui ebaõnnestunud projekti, mille demokraatlikud institutsioonid ei toimi ja vajavad tugevat reformimist ja toetavad Euroopa Liidu suhtes kriitilisi sihtrühmi, mille tarvis kasutatakse ära põhivoolu (ingl k *mainstream*) poliitikale alternatiivseid populistlikke poliitilisi liikumisi ja poliitikuid maailmavaatelise spektri nii vasak- kui parempoolsest tiivast, kelle ühine eesmärk oleks aga Euroopa Liidu nõrgestamine. (Mölder, Sazonov 2020: 87)

Potentsiaalsete sihtrühmade hulka kuuluvad euroskeptikud, USA-vastased nn antiameerikanistlikud voolud,¹⁵ immigratsiooni- ja globaliseerumisvastased liikumised. Strateegilised narratiivid tuuakse sihtrühmadeni avalike ja varjatud meetoditega. Seejuures jäävad edastatavad narratiivid sageli deklaratiivseks, ilma et nende saavutamiseks kehtestataks konkreetseid poliitilisi samme või ajakavasid (Kuhrt, Feklyunina 2017). Venemaa Föderatsiooni huvides on omavahel vastanduvatest ja sõdivatest rahvusriikidest koosnev lõhestunud ja ebastabiilne Euroopa, milline kujunes välja nii Esimese maailmasõja

¹⁴ mitmepoolne formaat antud juhul tähendab, et platvormis või organisatsioonis asub mitmeid osapooli – nagu nt BRICS (akronüüm riikidest - Brazil, Russia, India, China, South Africa ehk Brasiilia, Venemaa, India, Hiina, Lõuna-Aafrika).

¹⁵ see on levinud mh vasak- ja parempoolsete seas nt Prantsusmaal, Saksamaal, Itaalias jne.

kui Teise maailmasõja eelõhtul, sest nõrk ja lõhestunud Euroopa aitaks Venemaal tema strateegilisi eesmärke edukamalt ellu viia ja samal ajal tema mõjusfääri laiendada.

Venemaa Föderatsioon on aktiivselt kasutanud mõjutustegevust ka COVID-19 kriisi ajal. Mitmed Venemaa poolt aktiivselt levitatavad narratiivid toetavad vandenõuteooriaid¹⁶, et pandeemia on välja töötatud Ameerika Ühendriikide laboratooriumites.

Näiteks Venemaa meedia propageeris vandenõuteooriat, mille kohaselt COVID-19 olid loodud USA-s (Надточев 2020), olles välja töötatud USA sõjaväelaboris (Анташкевич 2020). End KGB-FSB-ga seotud isikuna esitlenud Jevgeni Antaškevitsš esitab oma argumentatsiooni järgmiselt:

„Ma ei ole viroloog ega bioloog, nii et esimene versioon ei saa olla minu kaalumise objektiks. Ma ei ole bioklimatoloog, nii et ka teist versiooni ei saa käsitleda. Olen KGB-FSB operatiivtöötaja, nii et kolmas versioon võib olla minu kaalumise objektiks. Vaatame sündmusi nende järjestuses, kujutame ette, et tegemist on näidendiga ja alustame kõige tähtsamast – libretost: esimene vaatus – laval juhtub midagi, samas on raske aru saada, mis; teine vaatus – ilmub loogika ja tuuakse esile kavatsused; kolmas akt – pandeemia. Pandeemia (kasutame seda kohutavat sõna), mis tõenäoliselt ... algas Hiinas 2019. aasta detsembri teisel poolel” (Анташкевич 2020).

Jevgeni Antaškevitsš kasutab konspiratiivset lähenemist ja püüab sihtauditooriumit veenda selles, et hoopis USA võib olla süüdi COVID-19 levitamises või isegi tekitamises, mainides salajast sõjaväe baasi Fort Detrickit:

„Veebruaris 2020 tõi Jaapani paar Hawaiilt koroonaviiruse, misjärel teatas Jaapani telekanal Asahi, et „USA-s võib esineda juhtumeid, kus koroonaviirusesse nakatunud patsientidel diagnoositi grippi.” USA haiguste tõrje ja ennetamise keskuste direktor Robert Redfield, kui Ameerika Ühendriikide esindajatekoda Harley Rouda küsis temalt: "Kas on tõsi, et mõned ameeriklased, kes surid väidetavalt grippi, surid tegelikult koroonaviirusesse?" vastas: "Tänapäeval on Ameerika Ühendriikides registreeritud sarnaseid pretsedente." See on juba tõsine ja tekib loogiline küsimus, kas mitte USA pole koroonaviiruse esmane allikas – uut tüüpi koroonaviiruse põhjustatud

¹⁶ vt vandenõulisest mõtteviisist Venemaal – Yablokov 2018.

kopsupõletik – kas see ei tule USAst? Kas sellepärast suleti Camp Detrickis asuv salajane sõjaväe nakkushaiguste keskus?“. (Анташкевич2020)¹⁷

¹⁷ Märkus: kurioosne asjaolu on see, et USAs endas on nn “gain of function” uuringud keelatud moel nagu neid Wuhanis läbi viidi; samas USA uurimisasutuste kaudu rahastati vastavat uurimistööd Hiinas. Ehk siis venelased saavadki sel teemal eri vandenõuteooriaid luua - sest USA teadlaste poolne - kuid just oma riigi reegleid eirav - tegevus oli nn võimaliku laborilekkega seotud. Seega saavad Kremli meelsed kanalid siit edasi arendada vandenõuteooriaid (USA-l riigina mingit seost sellega polnud), kuid teatud tõetera on olemas, kuna leidis aset sahkerdamine uuringutega. Kremlimeelsed kanalid/isikud kasutavad selle ära ning levitavad ka (ja isegi pigem) USAs ja Läänes välja töötatud vandenõuteooriaid.

4 VENEMAA MÕJUOPERATSIOONID EUROOPA LIIDU VASTU JA COVID-19 KRIISIST TULENEVAD VÕIMALUSED INFOMÕJUTUSTEGEVUSES

COVID-19 levimisega tekkinud rahvusvahelist kriisi ära kasutades on Kreml paisanud meediakanalitesse populaarsust koguvaid vandenõuteooriaid ja hirmunarratiive, mõjutades sihtauditooriumit paanika, usaldamatuse, ja trotsi külvamisega, et suurendada poliitilist ja majanduslikku lõhet Euroopa Liidu sees ja ka EL-i ja tema partnerriikide vahel.

Strateegiline metanarratiiv väidab, et Euroopa Liit on täiesti lõhestunud¹⁸, EL ei suuda adekvaatselt reageerida pandeemia väljakutsetele ning ei tule toime selle ohjeldamisega ning kõik see kokku annab tunnistust selle ebaefektiivsusest ja kurvast tulevikust. Metanarratiivi komponendid on loodud veenma EL-i süsteemses kriisis, selle institutsioonide suutmatuses ja rahvastiku majandusprobleemides, mis on sõna otseses mõttes ellujäämise äärel.

Hiljutises uuringus venemeelsete meediaväljaannete kohta COVID-19 pandeemia eskaleerumise ajal 2020. aastal selgus, et Venemaa Euroopa Liidule suunatud strateegiliste narratiivide olemus COVID-19 puhangu ajal ei ole palju muutunud. (Mölder, Sazonov 2020, 89)

Venemaa Föderatsiooni strateegiliste narratiivide eesmärk on ideoloogiliste ja poliitiliste pingete tekitamine Euroopa Liidus ja NATO-s ning lääneriikide ühtsuse hävitamine. EL-i idapoolsed alad (sh Poola ja Balti riigid, aga ka Soome ja Rootsi) on saanud EL vastases mõjutustegevuses oluliseks sihtmärgiks nende geopoliitilise asukoha ja strateegilise tähtsuse tõttu. Väga mitmed konspiratiivsed motiivid on leidnud kasutust Euroopa Liidule suunatud strateegilistes narratiivides. Nii väidavad vandenõuteoreetikud, et kriisiolukorda kasutatakse ära liidu autoritaarse kontrolli kehtestamiseks liikmesriikide üle.

¹⁸ Märkus: EL-is kindlasti on olemas vastuolud ja probleemid, kuid Venemaa üritab pilti maalida mustemates toonides, võimendab neid ja üritab uusi tekitada juurde.

В МИРЕ ПОЛИТИКА ОБЩЕСТВО ЭКОНОМИКА ПРОИСШЕСТВИЯ КУЛЬТУРА ТУРИЗМ МУЛЬТИМЕДИА

ЛИТВА РУС LIT ПРЯМОЙ ЭФИР USD 1.1308

Захват ЕС. Как коронавирус убил единую Европу и показал, кто есть кто

КОЛУМНИСТЫ 10:30 21.03.2020 [Получить короткую ссылку](#)
 Андриус Пятринис

Тема: Вспышка нового коронавируса в разных странах (1350) 2615 12 0

Крупномасштабные кризисы всегда выявляют основные вещи. Что показала пандемия коронавируса в Европе?

В России есть шутка об информационной войне Запада против нее: "Кошка бросила котят – это Путин выкинул". Когда началась история с коронавирусом, на

SPUTNIK В TELEGRAM

Sputnik Литва
 @sputnik_lt 246 участников

Sputnik Литва
 В Сейме призвали вмешаться в ситуацию с гибелью рыб в Немане

Консерватор Андриус Ажубалис **обеспокоился** из-за

Allikas: Пятринис, А. 2020. Захват ЕС. Как коронавирус убил единую Европу и показал, кто есть. Sputnik.ru, 21.3.2020 <https://lt.sputniknews.ru/columnists/20200321/11659770/Zakhvat-ES-Kak-koronavirusubil-edinuyu-Evropu-i-pokazal-kto-est-kto.html> (viimane külastus 12.01.2022).

Ühe olulise teemana tuleks siinkohal mainida erinevaid vandenõuteooriaid, mida Venemaa Föderatsioon loob ja levitab Kremli strateegiliste narratiividega, toetades üsna sageli erinevaid teooriaid lääne tsivilisatsiooni Venemaa-vastase vandenõu kohta (Mölder, Sazonov 2020; Yablokov 2015; Yablokov 2018). Vene impeeriumi aegadest peale on konspiratiivne mõtlemine olnud laialdaselt kasutatav poliitiline vahend ühiskonna hoidmiseks ühtses konstrueeritud inforuumis. Nõukogude ajal (1917–1991) oli levinud arusaam, et lääneriigid (USA ja Lääne-Euroopa) unistavad Nõukogude Liidu ja selle väärtuste hävitamisest ja alandamisest. (Mölder, Sazonov 2019: 100-101)

Lääneriikide süüdistamine Venemaa-vastastes vandenõus oli nõukogude ühiskonnas laialt levinud idee ja selline konspiratiivne mõtlemine ning sellest lähtuv infomõjutustegevus on nüüd kandunud praegusele Putini juhitud Venemaale, kuid ka postsovetlikku ruumi laiemalt. (Yablokov 2018)

4.1 Esimene narratiiv(vandenõuteooria): COVID-19 kasutatakse autoritaarse kontrolli kehtestamiseks Euroopa Liidus

BigPharma vandenõuteooria väidab, et COVID-19 kriis on hoopis väljamõeldis või organiseeritud suurte Lääne ravimifirmade huvides ja mille kohaselt farmaatsiaettevõtted, riigiametnikud, poliitikud ja teised teevad salaja koostööd avalike huvide vastu (Blaskiewicz 2013).

See vandenõuteooria väidab, et COVID-19 abil luuakse Euroopa riikides elanike üle autoritaarset kontrolli, võttes arvesse pandeemia tahtlikku korraldamist, tahtlikku ravi katkestamist, vaksineerimist ainetega, mis sugugi ei kaitse, vaid hoopis tekitavad tõsisid kõrvalmõjusid ja tervisekahjustusi. USA presidendi Ronald Reagani abiline ja majandusekspert Paul Craig Roberts (sünd. 1939) on kritiseerinud praegust USA poliitikat ning muu hulgas on ta nimetanud ja kirjeldanud ka 2013-2014 Maidani sündmusi 2014. aasta märtsis, kui USA sihipärasest operatsioonist Venemaa vastu. (Донцова 2014) 2016. a. novembris pöördus Paul Craig Roberts väidetavasti Venemaa poole selleks, et saada VF. (Саможнев 2016) Teda on avaldatud korduvalt ka mitmetes Kremlimeelsetes väljaannetes nt Geopolitica.ru's. (Roberts 2021a)

Paul Craig Roberts on toetanud vaktsiinivastaseid narratiive:

„Kui ilmselge peab see olema, enne kui isegi tundetud ameeriklased mõistavad, et Covidi vaksineerimisprogrammis on midagi tõsiselt valesti? Võiks arvata, et isegi vaimse puudega inimeste jaoks oleme sellest punktist juba möödas. Mõelge paljudele asjadele, mida me praegu teame, mis näitavad, et vaksineerimisprogramm on kohutav viga. Teame, et vaktsiin ei kaitse. Dr Fauci ise, vaksineerimisprogrammi juhtiv pooldaja ja Big Pharma juht Shill, tunnistab seda. See on põhjus, miks ta ütleb, et topelvaktsineeritud peaksid kandma maske ja saama kordussüste. Kui vaktsiin kaitseb inimest Covidi eest, siis miks peavad vaksineeritud inimesed kandma maske ja tegema rohkem vaktsiinisisüste? Iisraelis pooldab tervishoiuminister juba teist kordussüste, mis teeb Pfizeri vaktsiini neli torget, ja väidetavast pandeemiast on 3 kuud puudu, et olla 2-aastane. Pfizer ise tunnistab nüüd, et tema vaktsiin kaotab aja jooksul oma tõhususe. Fauci sõnul on see hea ainult 8 kuud ja võite oodata, et see periood väheneb. USA, Ühendkuningriigi ja EL-i andmebaasidest, mis käsitlevad mRNA "vaktsiinide"

ebasoodsaid vaktsiinireaktsioone, teatame, et vaktsiiniga on seotud kümneid tuhandeid surmajuhtumeid ja miljoneid vigastusi. Andmebaasid on ametlikud andmed ja meditsiinitöötajad on täiesti teadlikud, et haiglad ja arstid teatavad harva, kui üldse, Covidi vaktsiini kõrvaltoimetest, vaid omistavad vaktsiinist põhjustatud surmad ja haigused Covidi enda arvele. Ainult mõned inimesed teatavad kõrvaltoimetest. Seetõttu on eksperdid jõudnud järeldusele, et teatatakse ainult 1–10% vaktsiini kõrvaltoimetest. Mõne vanuserühma – eriti laste ja noorte – jaoks on mRNA vaktsiin osutunud ohtlikumaks kui Covid.“ (Roberts 2021)

The screenshot shows the website of Paul Craig Roberts, Institute for Political Economy. It features a header with a photo of Paul Craig Roberts, the IPE logo, and navigation buttons for Home, About, Interview archive, Articles, Books, and Gu. The main content area displays the article title "Conquered by a Fake Pandemic, We Can Kiss America Good-bye" with a sub-header "September 20, 2021 | Categories: Articles & Columns | Tags: | Print This Article". The article text begins with "Protect your information. Support your website." followed by the title "Conquered by a Fake Pandemic, We Can Kiss America Good-bye" and the author "Paul Craig Roberts". The text then asks "How obvious does it have to be before even insouciant Americans realize that there is something seriously wrong about the Covid vaccination program?" and continues with "One would think we are already past that point even for the mentally-challenged." and "Consider the many things we now know that make it clear that the vaccination program is a horrendous mistake." The final sentence reads "We know that the vaccine does not protect. Dr. Fauci himself, a leading proponent of the vaccination program and Chief Shill for Big Pharma, admits this. This is why he says the double-vaccinated".

Allikas: Roberts, P. G. 2021a. CONQUISTATI DA UNA FINTE PANDEMIA, POSSIAMO DIRE ADDIO ALL'AMERICA, Geopolitica.ru, 21.09.2021, <https://www.geopolitica.ru/it/article/conquistati-da-una-finta-pandemia-possiamo-dire-addio-allamerica> (viimane külastus 30.01.2022).

Paul Graig Roberts räägib sellest, et rahvast Läänes (sh USA-s) kontrollitakse COVID-19 abil, mh väidab Robert, et selles on suur roll Bill Gates'il jt võtmeisikutel:

Bill Gates, kelle erakordne varandus lubab tal siseneda igale poole, on rahvastikukontrolliga tegelenud juba aastaid. Tippteadlased kahtlustavad tugevalt, et mRNA "vaktsiinis" sisalduv piigivalk koguneb munasarjadesse ja põhjustab viljatust.

Nüüd on meil mitu tuhat juhtumit, kus rasedad naised kaotavad vaktsiini tõttu lapsi. Meil on nats Klaus Schwab, Maailma Majandusfoorumi looja ja direktor ning raamatu "The Great Reset"¹⁹ autor, kes on aastakümneid organiseerinud, kasvatanud ja juurutanud lääne eliiti, et uus maailmakord peaks koosnema eliidi valitsemisest, mitte demokraatiast ja põhiseadustest

Mind kutsuti kord Davosi koosolekule, kuid nad nägid, et nad ei saa mind värvata ja mind pole kunagi tagasi kutsutud. Mõelge, kui kergesti saab kodanikuvabadust, inimkonna suurimaid saavutusi, kustutada, luues maineka foorumi, kuhu kutsutakse ainult eliit ja nende kuulekad intellektuaalsed teenijad, kus neile öeldakse, et nad on loomulikud valitsejad (Roberts 2021)

Taolisi Lääne isemõtlejaid ja autoreid, kelle ideid ja sõnavõtte Venemaa Föderatsiooni mõjutustegevus kasutab ja võimendab on ilmselt Läänes omajagu.

Selliseid vandenõuteooriaid (nt COVID-19 loodi USA-s ja levitati USA poolt jne) levitati ja levitatakse aktiivselt 2020 a. COVID-19 pandeemia alguses (vt nt Надточев 2020), neid toodeti venemeelsete kanalite/isikute poolt ning levitati seejärel meedia ja sotsiaalmeedia platvormide kaudu ning võib järeldada, et seda tehti eesmärgiga mõjutada erinevaid sihtgrupe Läänes, sh Baltimaades.

4.2 Teine narratiiv: Venemaa humanitaarabi ja läbikukkunud riigid Euroopa Liidus

COVID-19 esimeste lainete ajal 2020 a. levitasid Kremlimeelsed kanalid hulgaliselt narratiive sellest, kuidas Venemaa Föderatsioon aitab hätta sattunud erinevaid Euroopa Liidu riike saadtes neile humanitaarabi (sh Itaalia, Baltimaad jt). Näiteks Venemaa välisminister Sergei Lavrov ütles Venemaa Esimese Telekanali saates „Bolšaja igra“ (vn „Suur mäng“), et paljud NATO ja ELi liikmesriigid oleksid huvitatud Venemaa abist COVID-19 peatamisel, kuid nende „suured vennad“ (organisatsioonide juhtriigid) olevat sellise abi ära keelanud (Tass 2020). Ka Itaaliasse saadetud abi puhul väitis Sergei Lavrov, et Euroopa Liit on keeldunud Itaaliat toetamast, mistõttu Itaalia peaminister Giuseppe Conte pöördus Venemaa poole ja oli sunnitud abi paluma. (Giuffrida, Roth 2020).

¹⁹ see raamat on päriselt olemas - vt raamatut <http://reparti.free.fr/schwab2020.pdf>

Siin on selgelt nähtav Kremli poolt levitatav poliitilis-strateegiline narratiiv, mis peegeldab rahvusvahelisi suhteid ja mida Sergei Lavrov püüab edendada – Venemaa Föderatsioon on abivalmis ja on nõus võtma vastutuse süsteemi ladusa toimimise eest, kuna EL-i liikmesriigid pole selleks suutelised või neil puudub selleks tahe. Humanitaarabiga seotud teemad kerkisid esile teistegi ELi liikmesriikide vastu suunatud infomõjutustegevuses, millest ei pääsenud ka Eesti. Venemaa meedia näitas 2020. aasta märtsi lõpus Hiinast Tallinna lennuväljale saabunud kaitsemaske Venemaa humanitaarabina Eesti riigile, sest kaitsemaskid tõi Tallinnasse Venemaalt renditud lennuk (Einmann 2020).

See Venemaa Föderatsiooni poolt loodud strateegiline narratiiv väidab, et Balti riikide valitsused ei tule COVID-19 pandeemiaga toime, mis tõestab taaskord riigijuhtimise suutmatust ja moodustab tervikliku kuvandi „läbikukkunud riikidest“ (ingl k *failed states*), millise olukorra peamiseks põhjuseks on nende Euroopa-meelne poliitika ja orientatsioon "läänele".

4.3 Kolmas narratiiv: Venemaa Sputnik-V vaktsiini ostmisest keeldumine on poliitiline otsus

Samal ajal on Venemaa Föderatsioon aktiivselt sekkunud ka üleilmsesse vaktsiinisisõtta, mis suures osas keskendub vaktsiinifirmade omavahelisele konkurentsile. Kremli-meelsed kanalid rõhutasid pidevalt 2021 a., et Venemaal loodud vaktsiinil Sputnik-V on palju positiivseid külgi ja see leidis positiivset vastukaja kõikjal maailmas. Mitmed narratiivid on seotud Sputnik-V kasutuselevõetuga Euroopa Liidus, mille taga nähakse poliitilisi motiive. 2021. aasta alguses levitasid Kremli-meelsed kanalid narratiivi, et Sputnik-V aitaks edukalt võidelda COVID-19 vastu paljudes riikides.

Vene allikad mainisid koguni, et terve hulk riike Läänes, näiteks Ungaris, Slovakkias ja mõnes teises Euroopa riigis läksid juba üle Sputnik-V vaktsiinile, samas kui USA ei taha aidata ega jaga oma vaksiine teiste lääneriikidega (Baltnews 2021c).

Venemaa poolt levitatav strateegiline narratiiv väidab, et Venemaa Sputniku²⁰ vaktsiini ostmisest keeldumine on poliitiline otsus, mis seab ohtu kodanike elud, kuna Lääne vaktsiinid ei ole nii tõhusad. Muu hulgas väideti, et Sputnik-V populaarsus Balti riikides on kõrge, aga Eesti, Läti ja Leedu poliitiline eliit on Sputnik-V vastu ja üritab oma rahvale selgitada, et Vene vaktsiin pole hea, samas kui kõik teised seda kiidavad. (Iljaševitš 2021).

Narratiivis väidetakse, et Sputnik on kõrgeima kvaliteediga ja ohutum vaktsiin, erinevalt Lääne vaktsiinidest, mis "muutvat DNA-d". Rõhutatatakse "Lääne vaktsiinide" ebasoovitavaid mõjusid ja nende põhjustatud surmajuhtumeid. Sel juhul kasutatakse emotsionaalseid metafoore, näiteks "kuritegu oma rahvaste vastu". Euroopa bürokraadid teevad kõik endast oleneva, et vältida koroonaviiruse vastaste vaktsiinide nappuse probleemi lahendamist Euroopas Venemaa ravimite abil. Nüüd on argumendid, et selliseid vaktsiine pole üldse vaja, siis hakatakse spekulatiivselt kuulutama, et läheb mitu kuud, enne kui saab hakata tootma sedasama "Sputnik V-d". Sarnast eelarvamust omistatakse Euroopa Komisjoni siseturu asjade volinikule Thierry Breton'ile (Рудалёв 2021).

Rubaltic.rus 2021 ilmunud artiklis kirjutatakse, et Leedu peaminister olevat märkinud, et Leedu ei plaani VF-i vaktsiini Sputnik V-d sisse osta, mis tähendab seda, et just selle vaktsiiniga vaktsineerida ennast soovijad peavad veenduma teiste ravimite ohutuses. Tema sõnul ei pruugi üksikute patsientide surm olla sugugi vaktsineerimisega seotud. Kuid artikkel mainib, et osad Läti linna Daugavpils ja leedu linna Trakai elanikud eelistaksid just Sputnikut (RuBaltic.ru 2021).

Venemaa Föderatsiooninõukogu rahvusvaheliste suhete komitee aseesimees Vladimir Džabarov ütles portaalile Baltnews, et „mingite poliitiliste ambitsioonide nimel ei pea ohverdama oma elanikkonda. Kas näiteks Venemaa vaktsiinist keeldumine päästab Leedu näo või solidaarsuse mõne riigiga? Lääneriikidel pole tõesti piisavalt vaktsiine ja meie on võimalus neid aidata.” (Baltnews 2021d)

²⁰ Antud uuringus me ei aruta Sputnik-V ja teiste vaktsiini (AstraZeneca) tõhustust ja kas sellest loobumine mõnes riigis oli poliitiline otsus või mitte, vaid konstateerime Kremli-meelse meedia poolt levitavaid narratiive. Sputniku kasutamise kohta väljaspool VF-i võib vaadata ajakirjas Nature ilmunud teavet (Nogrady 2021). Sputnik-V-le on olemas lisaks ka terve rida hiina vaktsiine. Juriidiliselt seisneb küsimus nende sertifitseerimises, samas suur osa maailmast kasutab neid, kas võirahalistel kaalutlustel

4.4 Neljas narratiiv: EL-i kokkuvarisemise oht on reaalne stsenaarium

See narratiiv väidab, et Euroopa Liit on nii ebastabiilne ja amorfne moodustis, et on valmis kokku varisema juba esimeste tõsiste raskuste (pandeemia, rändekriis jne) löökide all. Rõhutatakse ELi lõhenemist ühise poliitika võtmeküsimustes. “Kui praegu pakutakse isegi Euroopa integratsioonist kriitiliselt sõltuvates riikides, nagu Saksamaa või Eesti, Euroopa Liidust lahkumise näol taas kõige radikaalsemat lahendust probleemidele, siis Euroopa avalik arvamus on keemispunktile üpris lähedal.” (Носович 2021).

„Helge tulevik, kallistused, lendavate korkide helid ja šampanjajõgi osutused kuidagi kohmakaks, mida asendavad tarnete viivitused, skandaalid, võitlused vaktsiinide pärast, vaktsiinide süstimisest keeldumine, kõrvaltoimed, surmad ja uued sulgemised. Näiteks kaua kannatanud Itaalias on koolid olnud kaks nädalat suletud. Prantsusmaal tekitab stabiilselt 20-30 000 uut patsienti päevas segaduse, et epideemiat ei saa pidurdada. Mis kasu siis ühtsest EList on?“ (Попова 2021.)

Arvestades, et Euroopa Liit ei suutnud tegelikult 2015. aasta rändekriisile vastu seista, mille vastu isegi kvoodisüsteem ei aidanud leida ühist konsensust, siis praegune rändelaine, mis võib hõlmata umbes kolm miljonit põgenikku, lõhub tõenäoliselt Euroopa ühtsuse lõplikult (Таран, Комарова 2021). *„Euroopa Liitu vaadates võib öelda, et see laguneb peagi. Pandeemia on kõigile Euroopa rahvastele selgelt näidanud, et nad pole eurooplased, vaid sakslased, itaallased ja poolakad,“* ütles USA politoloog George Friedman (RuBaltic.ru 2021a).

Euroopa unistus võib ilmselt oma mugavustsoonis edasi elada, kuid see ei pea vastu pörketestile ja ekstreemsetele tingimustele. Mitte Valgevene president Lukašenkast ei saa rändekriisis selle liidu peamist hauakaevajat, vaid selle tapab poliitiline olukord, Brüsseli bürokraatia inerts, rahvuslik egoism ja EL-i riikide ambitsioonid, mis pretendeerivad vaid „euroopalikule perekonnale (Строкань 2021).

NSV Liidu ja EL-i võrdlemisel kasutatakse mõjutustegevuses "valeanalooogiate" tehnikat. EL-i juhid ja erinevate rahvusvaheliste organisatsioonide esindajad ei suuda erinevates koroonaviiruse kriisiga seotud küsimustes ühise nimetajani jõuda. Igaüks tõmbab teki enda peale. Ilmselt ei pea Euroopa Liit jõuproovile vastu ja on piinades. Nii nagu Gorbatšovi poliitbüroo Tšernobõliga, ei suutnud lääne juhid Itaalias koroonaviiruse pandeemia algusaegadel piisavalt kiiresti tegutseda, mis muutis tagajärgede ulatuse katastroofiliseks (Носович 2021b). Itaalia peaministri (2018-21) Giuseppe Conte sõnul puudutab juhtum mitte

ainult "lahkarvamusi" tema ja Saksamaa liidukantsleri Angela Merkeli vahel, vaid ka "karmi ja avameelset vastasseisu" EL-i edasise käekäigu osas (RuBaltic.ru 2020).

4.5 Viies narratiiv: Euroopa (EL) vaesub kiiresti

Propagandameedias kasutatakse sageli nn "autoriteete" ja "arvamusliidreid", viidatakse kahtlastele statistilisele andmetele või tõlgendatakse sotsioloogilisi uuringuid omal moel. "See pole mingi kohutava inimdraama erijuhtum, vaid üsna tavaline nähtus: *Secours Catholique*'is²¹ räägitakse miljonitest prantslastest, kes ei ela lihtsalt allpool vaesuspiiri, vaid väljaspool vaesuspiiri (Караева 2021). COVID-19 tapab EL-i majanduse (Inosmi 2020).

Lisaks majandusliku "katastroofi" rõhutamisele osutatakse EL-i lõhenemisele ka "pandeemiamajanduse" kontekstis. Sõnum "kahest erinevast eurooplasest" loob Euroopa "vaesest" osast pärit elanikes ebaõigluse tunde. Ühenduse kaheteistkümnes liikmesriigis 16 200 vastajaga läbi viidud küsitlused näitasid, et kuigi 54% eurooplastest väidavad, et pandeemia ei ole neid tõsiselt mõjutanud, on selle arvu taga suured erinevused. ELi lõuna- ja idaosa elanikud teatavad tõsistest isiklikest probleemidest, samas kui Põhja- ja Lääne-Euroopa inimesed vaatasid pandeemia tagajärgi tegelikult pealt. (Sputnik Latvia 2021)

2020 a. ja hiljem levitati narratiivi et majanduslikud probleemid ja töötus on suureks probleemiks Baltimaades – nt Leedus ja mujal ei ole piisavalt maske ja muid COVID-19 vastaseid kaitsevahendeid (Иванов 2020).

4.6 Kuues narratiiv: Euroopa Liit on russofooblik ja loob endale vene ohu konstrueerimisega fantoomvaenlast.

Loos väidetakse et Vene opositsionäär Aleksei Navalnõi vahistamise teema on vaid ettekääne Venemaa Föderatsiooni sihikule seadmiseks ning EL ei peaks kellelegi inimõigustest loenguid pidama, sest kasvõi Julian Assange' ja muude juhtumite näitel on EL inimõigustele selja pööranud. Seda väidab Euroopa Parlamendi liige Iirimaalt Clare Daly. Clare Daly sõnul:

²¹ Caritas Internationalis on 162 katoliikliku abi-, arendus- ja sotsiaalteenuste organisatsiooni konföderatsioon, mis tegutseb enam kui 200 riigis ja territooriumil üle maailma. *Secours Catholique*' on tema tütarorganisatsioon Prantsusmaal.

„Meil on narratiiv väidetavatest euroopalikest väärtustest, mis iganes need ka poleks, ja me peaksime need ülejäänud maailma tooma. Et Venemaa nendega palli ei mängi, on ilmselgelt jama“ (RT 2021a).

Samuti RT väidab, et Euroopa Parlamendi Clare Daly sõnad löid Euroopa Parlamendis tugevaid laineid (2021 a. veebruari alguses), kui ta mõistis hukka oma kolleegide "halastamatu russofoobia" ja ütles, et nad ei arutaks isegi Navalnõi üle, kui "teda oleks vahistatud kusagil mujal kui Venemaal." (RT 2021a).

4.7 Seitsmes narratiiv: Poola saatis migrantide vastu tankid

Alljärgnevalt on esitatud Kremli poolt levitava narratiivi kokkuvõte. Varssavi on otsustanud võidelda illegaalsete Lähis-Ida migrantidega Valgevene piiril ja kasutab selleks tanke. Lisaks väidab Kremli-meelne allikas, et Poola püüab leida ettekäännet oma vägede viimiseks Valgevene piirile lähemale, kuid millele Minsk aga kindlasti reageerib väga teravalt selleks, et vastu seista Poola agressioonile ning muidugi on Valgevenel ja Venemaal piisavalt ressursse, millega saaks vastata Varssavi agressiivsetele sammudele. Valgevene diktaator A. Lukašenka kohtumisel Venemaa Föderatsiooni peaprokuröri Igor Krasnoviga (oktoober 2021) väitis:

“Valgevene piiril asuvad poolakad võitlevad illegaalse migratsiooni vastu tankide Leopard abil. Tõenäoliselt üllatate selle üle. Aga ma ei tea, kuidas tankidega tsiviiliskute vastu võidelda. Nad lihtsalt otsivad vabandust, et liigutada oma väed meie piiridele lähemale. Lugege – liiduriigi piiride juurde” (Tass.ru 2021).

5 COVID-19 TEEMALISED NARRATIIVID BALTI RIIKIDES

COVID-19 esimese laine ajal 2020. aastal edastasid Kremli-meelsed kanalid aktiivselt koroonaviiruse ja selle mõjuga seotud Euroopa-vastaseid tundeid ja hirne.

Sageli on Venemaa Föderatsioonist lähtuva infomõjutustegevuse suurem eesmärk püsiva hirmukultuuri laiem levik. Balti riikides, kus elab arvestatav venekeelne auditoorium, kasutatakse motiive Balti riike pärast kriisi ees ootavast majanduslikust allakäigust ja halvenevast demograafilisest olukorrast, aga ka Baltimaade ebapiisavast valmisolekust ja nõrgast haldussuutlikkusest SARS-CoV-2 leviku tõkestamisel. Kriitiliselt suhtutakse Euroopa Liidu tegevusse koroonakriisi ajal, mis võib viidata Balti riikide valedetele strateegilistele valikutele Euroopa Liiduga liitumisel. Nii kirjeldab Baltnewsi artikkel 19. oktoobril 2021 olukorda Leedus: „*Tegelikult meenutab Leedu tormisel merel saatuse meelevalda jäetud purjede ja aerudeta laeva. Uppujate päästmine, nagu teate, on uppujate endi töö.*“ (Круглова 2021)

Eraldi tuleb märkida, et väljaannetes kritiseeritakse Balti riikide valitsusi igasuguse tegevuse eest võitluses pandeemiaga, isegi kui need seisukohad on üksteisega vastuolus ning seda ei tehta mitte arvamuste tasakaalu demonstreerimiseks, vaid selgelt väljendatud ühtset seisukohta esitavates autoriõigustega kaitstud materjalides. Seega, kui Sputnik Eesti on mõnes materjalis nõrkinud COVID-piirangute puudumise üle, siis teistes publikatsioonides pahandab nende olemasolu pärast. Samamoodi osutab osa materjale vaksineerimise ebaõnnestumisele kui vaieldamatult valitsuse tegevuse negatiivsele tulemusele, siis teistes saavad teravalt negatiivse hinnangu vaksineerimisega kaasnevad sunnimeetmed.

Kui COVID-19 vaktsiinidega seotud registreerimisprotseduurid ei olnud veel lõppenud ning vaktsiinid olid endiselt uurimisel, levis narratiiv, et Leedu kasutab registreerimata vaktsiine ja see tekitab tõsiseid kõrvaltoimeid. Leedu patsiendid võiksid saada hüvitist ravimite kõrvaltoimete tõttu, kuna need probleemid on ju teada (Baltnews 2021e)

Nikolai Nikolajevi artikkel Radio Sputnikus „Aju koroonaviirus Eesti russofoobid said Moskva abiga solvatud“ (RadioSputnik 11.4.20) üritab esile kutsuda eesti- ja venekeelsete

kogukondade vahelist vaenu Eestis ja märgib, kuidas eestlasi solvas, et kriisi algperioodil 2020. aastal tõid Hiinast Tallinnasse meditsiinilisi maske just Vene lennukid, mille põhjal ta süüdistab eestlasi russofoobias. Artikli autor järeldeb, et Eesti patriootide peamine eesmärk on otsida kõikjalt müütilist Vene ohtu (Николаев 2020).

РАДИО SPUTNIK

Акценты

Авторский взгляд на события. Коротко и по делу.

Коронавирус головного мозга: русофобов Эстонии оскорбила помощь Москвы

12:00 11.04.2020 3231

© РИА Новости / Олег Ласточкин / Перейти в фотобанк

Вот кажется, нет сейчас в мире иных новостей, кроме сводок с фронтов борьбы с коронавирусом. Однако эстонские ура-патриоты и в них умудряются найти следы российской угрозы. Их оскорбило, что медицинские маски из Китая доставили в Таллин российские самолеты.

Allikas: Николаев, Н. 2020. Коронавирус головного мозга: русофобов Эстонии оскорбила помощь Москвы. 11.4.2020, RadioSputnik, <https://radiosputnik.ria.ru/20200411/1569849152.html> (viimane külastus 12.01.2022).

Sputniku avaldatud videoloos "Koroonaviirus Balti riikides" kasutatakse audiofoonina häirivat muusikat. Videos tõusevad esile tühjad tänavad, suletud poed ning hallid ja halvasti riides inimesed. Sõnumi sisu Läti kohta: "Miski peale esmatarbekaupluste ei tööta", "Avastatud nakatumiste arvu suurenemist registreeritakse iga päevaga", "Ametivõimud süüdistavad kõiges

venekeelset elanikkonda. Väidetavalt keeldub see vaksineerimisest ja rikub riigi statistikat.“ (Facebook/Sputnik Latvia 2021) Läti juhtumi eripära on see, et siin on strateegilisele narratiivile võimude ebaefektiivselt tegevusest pandeemiavastases võitluses lisatud sõnum venekeelsete inimeste vaksineerimise tahtliku ebaõnnestumise kohta võimude eranditult läti keelse suhtluse tõttu. Eesti kohta väidetakse videos: „Haigestumus tõusis 25%. Raskelt haigestunud patsientide hulk on üha rohkem noori. Leedu kohta: "Valitsus kutsus üles vaksineerimata inimesi mitte haiglasse paigutama".

5.1 Esimene narratiiv: vaksineerimisvastaste protestid on võimude ebaõnnestunud tegevuse tagajärg.

Üks narratiiv väidab, et vaksineerimisvastaste protestid on võimude ebaõnnestunud tegevuse tagajärg, mis on tüüpilisem Leedu juhtumile, kus 2021. aasta sügisel toimusid kõige massilisemad vaksineerimisvastased protestid. Protestikogunemisi vaksineerimise ja COVID piirangute vastu kirjeldatakse üksikasjalikult ja kaastundega. Erineva selgusega näitavad autorid, et üldiselt on protestijate nõudmised õiglased ning nende rahulolematuse põhjuseks on ühel või teisel viisil võimude ebaõnnestunud poliitika. Covidi tõkestamisega seotud piiranguid, aga samuti üleskutseid vaksineerimisele ja piirangute kehtestamisele vaksineerimata inimestele, nimetatakse "meditsiinifašismiks" ja "segregatsiooniks". Sputnik Lietuva pealkiri väidab, et "COVID-19 tulemusena moodustub Leedus fašistlike koonduslaagrite asemel „puhas rass“" (Sputnik ЛИТВА 2021) Rubaltic.ru kirjutab, et demokraatia eest võitlejad võtsid Leedu elanikelt protestiõiguse - "kõige demokraatlikumad demokraatia eest võitlejad postsovetlikus ruumis võtavad vastu võimalikult rumalaid bürokraatlikke otsuseid ja põhjendavad seda veelgi rumalamate, avalikult nõukogulike argumentidega". (Носович 2021a)

Protestide toimumine on aluseks kaugeleulatuvatele üldistavatele järeldustele, nimelt:

- 1) Leedus on puhkemas sotsiaalne plahvatus ja riik on revolutsioonilises olukorras. Põhjuseks valitsevate "landsbergistide" tegevus, kes oma loomupärase nõrkuse ja julgusega astuvad iga võimaliku reha otsa ja juhivad Leedut enesekindlalt sotsiaalse plahvatuse poole. Leedu ametiühingud valmistuvad tänavatele tulema (Носович 2021c).
- 2) Miitingud – lisatõend Leedu Euroopa-meelsest orientatsioonist ja poliitikast. "Pärast 30 aastat said leedulased lõpuks näha, mis hinda nende riik "seal" olemise eest maksis: kaotatud miljon, EL-i riikide suurim migratsioon, igatsetud demokraatia ja vabaduse olemasolu vaid sõnades ja valitsevate parteide loosungid, hävitatud ja rüüstatud tööstus,

lokkav alkoholism mitte ainult Euroopas, vaid kogu maailmas. Leedu lõhkeb, sotsiaalne lõhe riigis tugevneb. (Прокофьев 2021)

Endine Klaipeda linnavolikogu saadik Titov rääkis Rubaltic.ru-le ühe mehe surmast pärast AstraZenecaga vaksineerimist. „Usun, et avalikkus peaks sellistest faktidest teadlik olema. Veelgi enam, kui inimesed surevad kolmandal päeval pärast vaksineerimist. Mingi uurimine peab olema. Kuid antud juhul see nii ei olnud. Vastupidi, nad kiirustasid inimest ühe päevaga matma,“ märkis Titov. Ta lisas, et selliseid surmajuhtumeid tuleks uurida. Poliitiku sõnul viitab juhtunu sellele, et info on kallutatud ning pole teada, kui palju inimesi on Leedus veel sarnastel asjaoludel hukkunud. (RuBaltic.ru 2021b)

5.2 Teine narratiiv: ELi abi pandeemiavastases võitluses on ebatõhus.

EL-i ja Balti riikide suhteid pandeemia ajal on kritiseeritud väga erinevates kontekstides. Väidetavalt ei tarninud EL piisavalt vaktsiine ja vaksineerimine on ebaõnnestunud. Samas ei tekita heakskiitu ka raha eraldamise fakt, kuna abisaajariik kulutas need ebaratsionaalselt ja EL on samal ajal rahaliselt ammendunud. Politoloog Aleksandr Nosovitš ütles intervjuus Baltnewsile, et ei kao Balti riikide abistamiseks eraldatud EL-i raha kusagile ja "see, et Euroopa Liit peab suurendama mahajäänud liikmesriikide rahastamist on tohtu riikide blokk, viib selleni, et organisatsioon peab midagi ohverdama". (Baltnews 2021f)

Infoagentuur Sputnik teatel otsivad Eesti ametivõimud hoolimata ühiskonna osa aktiivsest rahulolematusest jätkuvalt võimalusi vaksineerimise stimuleerimiseks, de facto diskrimineerides neid, kes keelduvad COVIDi vastasest vaksineerimisest ja soovides Eesti vaksineerimata elanikke karantiinihüvitisest ilma jätta (Sputnik media 2021).

Süstemaatilist tõhustusvaksineerimise teavituskampaaniat ei toimu ja inimesed peavad ise arvet pidama, kui viimasest vaksineerimisest on möödunud kuus kuud. Eesti võimude loidus viib inimesed haiglatesse. (Sputnik 2021) Varjatakse, millistelt probleemidelt COVID hüsteeria inimeste tähelepanu kõrvale tõmbab. Meie armastatud riik teeskleb, et ta ei tea sellest kõigest ei une ega vaimu kaudu ning hoolib vaid COVIDist, üleminekust rohepöördele ja levitades narratiivi "kõiges on süüdi Venemaa." (Барсегян 2021) See näitab selgelt propagandasõnumite irratsionaalsust või isegi absurdsust, mis ometi tekitavad hinnangulise infokaose. Ainus selge

järeldus, mille sellise teabe tarbija peaks tegema, on usalduse tekitamine võimude vale, ebatõhusa, ebaõnnestunud või isegi kuritegeliku tegevuse vastu.

5.3 Kolmas narratiiv: Riik ei edastanud venekeelsetele inimestele teavet vaktsineerimise kohta

See narratiiv on tüüpiline Läti juhtumi puhul. Läti, kes epideemia esimeses laines oli eeskujulik riik võitluses koroonaviirusega, on paljude probleemide tõttu libisenud katastroofilisse seisu. Läti koroonaviiruse kriisi üheks komponendiks oli venekeelse elanikkonna vaktsineerimiskampaania ebaõnnestumine. Peaaegu kolmandik riigi elanikest on venekeelne. Valdav enamus Läti vene keelt kõnelevaid elanikke räägib küll läti keelt, kuid nad usaldavad venekeelset teavet vene allikatest. Kuna Venemaa peavoolumeedia ja ka sotsiaalmeedias levivad aktiivselt vandenõuteooriaid, sh kiibistamise teemal, Bill Gatesi juhitud ülemaailmset COVIDi vandenõust ja vaktsiinidest, mis muudavad inimesed ahvideks, siis võib oletada, et osa venekeelsest meediapublikumist on muutunud vaktsineerimisvastaste ja COVID-skeptikute kogukonnaks. Epideemia alguses räägiti Venemaa Esimesel Kanalil sellest, kuidas Bill Gates vaktsineerimise abil "aitab Maailma Tervishoiuorganisatsioonil vähendada maailma rahvaarvu". Lõppeesmärk, nagu programmis öeldud, on kavatsus viia inimkond "digitaalsesse orjusse". Vene režissöör Nikita Mihhalkov ütles riikliku telekanali "Venemaa 24" autorisaates "Besogon TV", et Bill Gatesi ettevõtte on registreerinud patendi vaktsiini loomiseks, kuid see on "tegelikult kiip", millega implanteeritakse inimesi, et neid kontrollida. „Meie mõistes ei ole see vaktsineerimine. See on kiibistamine”, ütles režissöör ja sellest vandenõuteooriast on saanud vaktsiinivastaste etalon. Vaktsineerimisvastaste võltsingute ja vandenõuteooriate tootmisele ja propageerimisele on kaasa aidanud mitte ainult venekeelne meedia, vaid ka üksikud venekeelseid saateid edastavad ajaveebid. Riia haigla parameedikust Marina Kornatovskajast on saanud Läti vaktsineerimisvastaste ja "COVIDi dissidentide" iidol. Detsembris 2020 levitati sotsiaalvõrgustikes tema videosõnumit, milles "sadama parameedik" väitis, et COVID-19 on väljamõeldud haigus, testimispunktides võltsitakse tulemusi, haiglates tehakse patsientidega katseid, lapsed surevad ning maskide kandmise tõttu seatakse vaktsiinide toimele surmaoht. Läti riigipolitsei küberkuritegevuse osakond sekkus ja pidas blogija ajutiselt kinni, kuid ta vabastati peagi. Marina Kornatovskaja peamiseks karistuseks oli töölt vallandamine, mida ta esitas kohe tõe rääkimise pärast tagakiusamisena (Ищенко 2021).

„Venekeelsed elanikud saavad infot muudest allikatest ja ilmselgelt ei ole need allikad väga õiged või ei anna head infot, mida teha. Ja nad ei kasuta riigikeeles pakutavat teavet, ” ütleb Läti Haiglate Seltsi juht Evgeniy Kaleis. Läti avalik-õigusliku televisiooni eetris jagasid ühe COVIDi osakonna arstid oma tähelepanekuid, et enamus COVIDiga haiglas viibivatest haigetest on riigi venekeelsed elanikud. *„Väga silmatorkav on see, et viiest patsiendist neli on venekeelsed. Meil on tunne, et see patsientide grupp ei ole vaksineerimise vastu, vaid need on patsiendid, kes ei ole saanud selle kohta teavet Lätis,“* ütleb Kliinilise Ülikooli Kliinikumi vanempulmonoloog Zaiga Kravale. (Андреева 2021)

Kremli-meelne narratiiv rõhutas, et riik ei edastanud venekeelsetele inimestele teavet vaksineerimise kohta, sest see teave oli eranditult läti keeles. Järelikult mõistis riik venekeelsed teadlikult ja kuritegelikult surma. Läti seimi liige (Saadik) erakonnast "Arengu eest! Poolt!" Christa Baumane aga sellise lähenemisviisiga ei nõustunud: *„Kui nad peavad kõiki riigiasutustelt saabunud lätikeelseid kirju automaatselt vaenu tekitavateks, siis vaevalt suudetakse neid veenda end vaksineerima.“* Tema sõnul ei tohiks inimesi tähelepanuta jätta ainuüksi seetõttu, et nad kõik oleks pidanud Läti taasiseseisvumisest möödunud aja jooksul juba õppima selgeks riigikeele. Kahjuks see seisukoht parlamendis toetust ei saanud, mis tähendab, et venekeelsete pensionäridega suhtlemise küsimus jääb lahtiseks. (Sputnik Latvia 2021a) *„Riigi tasandil ei tehta piisavalt, et teave Covid-19 nakatumise ja vaksineerimise riskide kohta jõuaks Läti ühiskonna venekeelse osani, selgub Läti suurimate haiglate esindajate avaldusest.“* (Baltnews 2021g)

Venemaal süüdistati Läti venekeelse elanikkonna vaksineerimist puudutava teabekampania ebaõnnestumises Läti võimused väites, et nad ei tahtnud elanikega nende emakeeles rääkida. Seda narratiivi toetas isegi liberaalne Meduza veebisait. *"Kontekstis, kus puuduvad selged materjalid, mis võiksid veenda kahtlevaid inimesi end vaksineerima, said paljud venekeelsed inimesed pandeemiast teada Venemaa riigimeediast – seal räägitakse regulaarselt Euroopa vaktsiinide negatiivsetest mõjudest ja kajastatakse positiivselt selle vastu tekkinud liikumisi Euroopas (kirveste liikumine?). Seetõttu on Läti venekeelse elanikkonna usaldus vaktsiinide vastu äärmiselt madal: kui lätlaste seas usaldab vaktsiinide ohutust täielikult 39%, siis venelaste seas vaid 20%. Võrdluseks, et vaksineerimise põhimõtteliste vastaste osakaal mõlemas rühmas on ligikaudu samal tasemel 15%."* (Meduza 2021).

Läti ametnikud väidavad aga, et üritasid vene keelt rääkivate inimesteni jõuda, kuid edutult. *"Oleme töötanud ja töötame aktiivselt kogu Venemaa massimeediaga ... raadio, televisiooni,*

ajalehtedega, oleme viinud läbi seminare ja teeme jõupingutusi, et jõuda nendeni. Kuid tuleb märkida, et käe ulatamine ei ole lihtne,” ütles Läti meediale TAI esindaja Inga Vassiljeva. See tähendab, et Läti venekeelsed elanikud osutusid piiriülese Venemaa propaganda suhtes vastuvõtlikumaks kui asukohariigi teabekampaaniate suhtes. Pärast tuvastatud probleeme venekeelsete inimeste teavitamisel, tühistas Läti Riiklik Elektroonilise Meedia Nõukogu 2021. aasta oktoobri teises pooles populaarseima venekeelse telekanali Esimese Balti kanali (Pirmais Baltijas kanals) leviloo. Otsus sündis, kuna aasta jooksul avastati telekanali tegevuses tõsisid elektroonilise massimeedia seaduse rikkumisi. Üks rikkumisi oli rahvatervist ohustava teabe levitamine. Nagu riiginõukogu selgitas, *“õeldi ühes Esimese Balti kanali saates, et COVID-19 ei ole väga nakkav ning haigust saab ennetada räime söömisega.”*

5.4 Neljas narratiiv: Enamik Baltikumi strateegiliselt olulisi majandussektoreid on koroonaviiruse kriisi tõttu kokku varisemas.

Läti kaotab turistide arvu vähenemise tõttu tohutult raha. Karjuvad pealkirjad ja emotsionaalsete metafooride kasutamine majandusharude iseloomustamiseks "veritsevate", "surevate", "kõndivate surnute" näol loovad mulje majanduslikust apokalüpsisest. „Need, kes on seriaali „The Walking Dead“ vaadanud, saavad aimu, kuidas meil läheb. Meie võtsime vastu esimese löögi. Tööstus on alates märtsist veritsenud. "Sissetulev turism on peatunud. See tähendab, et neil, kes sellel alal töötavad, pole tööd." (RuBaltic.ru 2020a) Majandusteadlane Zaitseva rõhutas, et tänapäeval "sureb" väliturism, mitte siseturism. *“Teine sellega seotud majandusharu on hotellid, mis elatuvad turistidest. Kolmas majandusharu on restoranid ja kohvikud, mis sõltusid samuti turistidest. Sisetarbimise arvelt avalik toitlustus ei sure, kuid tööstuslik kasv on nüüd peatatud. Ja neljas kannatanud tööstusharu on rahvusvaheline reisijatevedu,”* ütles Zaitseva. Kremlilt edastatud narratiivi kohaselt: tööpuudus on Lätis tõusuteel ja pärast olukorra normaliseerumist pandeemia lõpus plaanivad paljud minna välismaale tööle. Balti riikide kriisivastase poliitika kurikuulus edulugu taandub sellele, et Leedu, Läti ja Eesti valitsused sundisid majanduslanguses nälgivat elanikkonda emigreeruma Suurbritanniasse, Iirimaa, Skandinaavia riikidesse. (Носович 2020)

Kuni 18. maini on seisakuhüvitisi makstud kokku 24,590 miljonit eurot. Vastavalt 10 090 ettevõtte avaldusele maksti välja 63 009 töötaja hüvitist kogusummas 23,453 miljonit eurot, 3 389 FIE avalduse kohaselt maksti hüvitisi 1,137 miljoni euro ulatuses,“ teatas SRS. Väljaande küsitletud kodanike hinnangul on seisakuhüvitised aga nii napid, et nende pealt ära elada on

võimatu. Inimesed pooldasid sagedamini välismaale tööle minekut pärast COVID-19 olukorra normaliseerumist. (RuBaltic.ru 2020b) Rõhutatakse, et majanduskatastroof tabas Balti riike mitte ainult epideemia tagajärjel, vaid ka Venemaa Föderatsiooniga koostööst keeldumise tõttu, antud juhul transiidivaldkonnas. „*Balti riigid hakkavad kasu lõikama koroonaviiruse pandeemia ja Venemaa transiidi ärarajäämisest põhjustatud majanduskriisist. Eriti dramaatiline olukord on tekkimas tööturul: Leedu on juba jõudnud tööpuuduse poolest Euroopa Liidu kolme liidri hulka. Naabrid püüavad temaga sammu pidada.*“ (Ильяшевич 2020)

RuBaltic.ru-s 30. märtsil avaldatud Mihhail Krištali artiklis „Kes on Baltimaades saanud kõige rohkem kannatada koroonaviiruse tõttu?“ toonitatakse seda, kui katastroofilises seisus on Baltimaade majandus pandeemia järel. Krištali väitel on koroonaviiruse tõttu saanud Balti riikidest kõige rohkem kannatada kõige väiksema elanike arvuga Eesti. Krištal kasutab statistilisi andmeid, üritades sellega muuta artiklit usaldusväärsemaks, ja väidab muu hulgas, et koroonaviiruse pandeemia jagas riigid tinglikult kahte gruppi. Neist esimesse kuuluvad riigid, kellel on olemas vajalik finantsiline turvapadi karantiini meetmetest tulenevate kaotuste minimiseerimiseks. Teise gruppi liigituvad riigid, kelle majandus sõltub välistoetusest, ja neis saavad koroonaviiruse tagajärjed olema kõige karmimad, ning Balti riigid kuuluvad autori väitel teise kategooriasse. Info Balti riikide kohta esitatakse negatiivse alatooniga, nt „seetõttu on isegi raske ette kujutada, milliste prognoosidega „rõõmustatakse“ leedulasi mõne aja pärast“. (Кришталь 2020)

Sarnaseid lugusid, milles kritiseeriti Eesti, Läti ja Leedu valitsuse puudulikku haldussuutlikkust kriisi ajal, on Venemaa hallatavates meediaväljaannetes ilmunud omajagu.

Veel üks aktiivne kirjutaja RuBaltic.ru portaalil keegi Vladimir Avva väidab oma artiklis, et Läti valitsuse isolatsioonipoliitika tagajärjed on rasked ja et Läti ei ela pandeemiast tekkinud lööki üle eelkõige majandussfääris, kuna selle postsovetlik arengumudel pole jätkusuutlik ega toimi (АВВА 2020).

6 RUSSOFOOBIA KASUTAMINE INFOMÕJUTUSTEGEVUSES

Üks levinum teema Venemaa Föderatsiooni mõjutegevuses on jätkuvalt teiste riikide süüdistamine russofoobias²² (Feklyunina 2013; Darczewska, Żochowski 2015).

Strateegiline narratiiv räägib venekeelsete inimeste õiguste rikkumisest hariduses, kultuuris, ühiskonnas ja poliitilises elus. Tegemist on venemeelse propaganda traditsioonilise narratiiviga ning selle kvalitatiivne ja kvantitatiivne esinemine sisus ei ole sõltunud pandeemiast, vaid selle tingisid hetkesündmused (nt võimude otsused piirata venekeelset meediat ja kooliharidust).

Russofoobia teemat kasutavad endiselt väga aktiivselt Kremli-meelne meedia ning Kremli-meelsed arvamusiidrid ja autorid (nt Баранов & Афонина, 2016; vt ka Baltnews 2017a), sh propageerib ideed, et Balti riikides on vene ajakirjanikud piiratud (Baltnews 2020b).

Traditsiooniliselt on seda narratiivi kasutatud Balti riikide vastu peetava infosõja strateegias juba aastakümneid (Mölder, Sazonov 2020). Kremli-meelsed kanalid üritavad maailma avalikkusele levitada narratiive, mis näitavad, et mõnedes Euroopa riikides, kus on suured venekeelsed kogukonnad, diskrimineeritakse venekeelseid elanikke ja õitseb russofoobia, mis võib seal elavates venekeelsetes elanikes esile kutsuda hirmu ning paanikatunnet. Ringluses olid mitmeid teemasid, nagu näiteks: Euroopa Liit ei aita Balti riike ja et COVID-19 on hävitanud Euroopa Liidu ühtsuse (Пятринис, 2020; Армазанова, 2020) või väideti et majandus kukub varsti kokku (Круглей 2020). Neid propageeriti kõrvuti vana russofoobiateemaga Eestis ja teistes Balti riikides (Николаев 2020; Бабурин 2020; Винников 2020). Venekeelse sihtauditooriumi seas õhutatakse Venemaale orienteeritud patriootlikke tundeid ning üritatakse esile kutsuda neis hirmusid võimaliku etnilise identiteedi kaotuse pärast. Populaarne narratiiv venekeelse kogukonna rõhumisest Eestis ja Balti riikides üldisemalt esitleb kohalikke venekeelseid inimesi „kui vihatud vähemust, kellelt on rahvusliku identiteedi tõttu ära võetud paljud põhiõigused” (Mölder & Sazonov 2020: 87; vt lähemalt Lucas, Pomerantsev 2016).

²² Russofoobia teemat on Venemaa propageerinud aastakümneid "nii sise- kui ka välispoliitilistel eesmärkidel ning ajalooliselt on Kremli eliit koondanud suure osa Venemaa-teemalisest negatiivsest infovoost russofoobia narratiivi alla" (Ventsel et al. 2018: 118; vt ka Mölder & Sazonov 2020: 87, 92-93).

Eksperti B (2019) hinnangul on märke erinevates vaenulikest narratiividest, mida Kreml ikka veel kasutab – nagu venekeelsete inimeste diskrimineerimine Eestis, Eesti kui läbikukkunud riik ja natsismi ülistamine, mida siiani aktiivselt kasutavad ja propageerivad Venemaa meedia ja sotsiaalmeedia kanalid, samuti katse käivitada Venemaa algatatud Euroopa-vastane liikumine. Homogeense venekeelse diasporaa olemasolu Eestis ja teistes Baltimaades on aga muutunud ja venekeelsete inimeste seas on palju erinevaid vaatenurki katvaid arvamusi. Sellegipoolest on Eesti venekeelsel kogukonnal Eesti ühiskonda lõimumisprobleemid, osa inimesi jääb sageli nostalgiliseks nõukogude mineviku suhtes ning on Venemaa meediaruumi mõju all (Ekspert A 2018; Ekspert A 2020; Ekspert B 2019; Ekspert D 2020 ja Ekspert C 2021).

Selles mõttes COVID-19 pandeemia aeg varasemast ei erinenud ja kremlimeelsed peavoolumeedia ja sotsiaalmeedia jätkasid selle teema aktiivselt käsitlemist (Ekspert C 2021). Näiteks RadioSputnik avaldas 11. aprillil 2020 Nikolai Nikolajevi artikli, mis väidab et Eestis levib russofoobia ning autor teeb seda üpris emotsionaalsel viisil: „*Sisemisi tundeid, kui need on sulle hinnalised, on vaja toetada tegudega, see on nagu tuli kaminas: kui ei lisa halge, siis leek kustub. Jääb vaid tuhk, lagunemine, pimedus, külm ... kohutav lugu. Armunudest paremini mõistavad seda narkomaanid, nende jaoks on sõna otseses mõttes päev-paar ilma erutava annuseta piinarikas ja pelk mõte karskusest tekitab värinaid. See mõnevõrra toretsev sissejuhatus on vajalik vaid selleks, et mõista Eesti russofoobi, kes oma vihkamisega Venemaa vastu elab, hingab ja toitub sellest, nii otseses kui ka ülekantud tähenduses.*“ (Николаев, 2020)

Autori (Nikolajev) väitel on Eestis tavaks saanud otsida kõikjalt nn Vene ohtu: „*... Eesti patrioodi silm ei puhka, isegi kui sel on piiratud vaade korteri- või taluaknast. Kohe kui kuked on tervitanud koitu, on ta juba pikksilmaga aknalaul – ta otsib jälgi Venemaa ohust*” (Николаев 2020).

6.1 Esimene narratiiv: avaliku elu tegelaste ja poliitikute seas levivad russofoobsed meeleolud

Sageli satuvad Kremli propagandistlikuks sihtmärgiks avaliku elu tegelased ja poliitikud, näiteks ettevõtja, majandusekspert ning endine minister Raivo Vare²³, keda süüdistatakse russofoobia levitamises:

„Kunagi Eesti Vabariigi ministritoolil istunud hr Raivo Vare otsustas fantaseerida, mida Eesti peaks tegema, kui Venemaa, jumal hoidku, pakub Eestile oma abi koroonaviirusevastases võitluses. Ja ta (Vare) ütles, et „meie riik ei saa nõustuda igasuguse viitega „Itaalia variandile””. Ja teda ei huvita, et idanaaber ei mõelnud Balti vabariigile midagi peale suruda. Endine minister ütles selle rumaluse niisama igaks juhuks, et olla pead tõstvate rahvuslaste seas oma mees, see on tänapäeval oluline. Ka teised kohalikud poliitikud tunnevad Varega sarnaseid tundeid, kui näevad Itaalias Vene sõjaväearste ja teatavad sellest kohe oma potentsiaalsetele valijatele. Me sureme, kuid me ei alistu salakavala vaenlase armule – tõenäoliselt tahavad nad seda ideed neile edastada. Sophoklesel oli õigus, kui ta ütles: „Keda Jumal tahab hävitada, sellelt võtab ta kõigepealt mõistuse ära.”” (Николаев, 2020)

Eestis tegutsevat Venemaa desinformatsiooni ja valeuudiste vastu võitlevat portaali Propastopi kirjeldatakse venemeelsetes kanalites propagandistlikuna ning vene kultuuri ja Venemaa Föderatsiooni suhtes vaenulikuna organisatsioonina (Николаев 2020).

2020. aasta oktoobris avaldas Eesti venemeelne poliitaktivist ja ajakirjanik Dmitri Klenski artikli pealkirjaga "Koroonaviirus paljastas Eesti meedia russofoobia ehk kerge ksenofoobia avaldumistehnoloogia", milles tõi välja, kuidas mõned venekeelsed Eesti arvamussliidrid kasutavad russofoobseid ideid. Klenski teatab:

"Võrdleme kahte sama sündmuse kohta käivat uudiste pealkirja: "Popov ei välista, et COVID-19 levib venekeelses kogukonnas rohkem" ja "Popov: COVID-19 esinemissageduse kasvutendents Tallinnas ja Harjumaal. Tunneta erinevust! Selgub, et venelastega on midagi valesti, nad on Eestile ohtlikud. Esimese uudise avaldas portaal rus.postimees.ee, teise rus.err.ee. Esimese avaldas erameedia, teise avalik ja juriidiline, praktiliselt riigi omandis.

²³ Raivo Vare oli Eesti riigiminister üleminekuvalitsuses 1990–1992 ning teede- ja sideminister 1996–1999-

Mõlemad ilmusid kohe pärast venekeelse ETV+ saates "Kes võidab?" teemal "Kas Eestis on vene meedias negatiivset suhtumist teatud rahvustesse?" (Klenski 2020)

Klenski seab portaali rus.postimees.ee peatoimetaja Olesja Lagašina negatiivsesse valgusesse ja teeb temast COVID-19 kontekstis ebausaldusväärse inimese, märkides, et Lagašina "peaaegu vandus eetris" ja tema juhitud venekeelne toimetus Postimehes oli ideaalne koht etnilise motiiviga teemade kajastamiseks. Juba pealkirjas öeldakse provokatiivselt, et Eesti "vene kogukond" on objektiivselt nakatumisohtlikum kui ülejäänud Eesti, milline hinnang omistatakse Tallinna Põhja-Eesti Regionaalhaigla (PERH) kiirabi juhile ja endisele terviseameti juurde loodud koroonaviiruse vastu võitlemise kriisirühma juhile Arkadi Popovile intervjuus Eesti telekanalile ETV (Klenski 2020).

6.2 Teine narratiiv: Meetodid, mis tegelevad vene keelega ja eesti keele propageerimisega on äärmiselt karmid

Russofoobia narratiivi Eestis propageerivad erinevad venemeelsed meediaallikad aktiivselt ka 2021. aastal. Muu hulgas levitati lugusid, et vene keelt nimetatakse Eestis ametlikult „okupantide keeleks” (Бойков 2021). Ühes Baltnews.ee-s avaldatud artiklis väidab artikli autor Semjon Boikov, et Eesti rahvuslasi kummitab tõesti sealse venekeelse diasporaa omapära ja lähedus Venemaale. Võib-olla sellest kasvaski välja loomalik hirm "vene ohu" ees. Meetodid, mis tegelevad vene keelega ja eesti keele propageerimisega olid äärmiselt karmid. Esiteks jäeti märkimisväärne osa elanikkonnast ilma kodakondsusest, mille saamise tingimuseks seati riigikeele oskus. Teiseks tahetakse kogu kooli- ja alusharidus 2035. aastaks viia üle täielikult eesti keelele” (Бойков 2021). Boikov rõhutab samas artiklis ka seda, et „eesti keel on üks vähem räägitavaid maailmas, kuna seda räägib vaid 1,1 miljonit inimest ja seda ainult ühes riigis. Soome ja ungari keele kõrval on see üks raskemaid – selles on 14 käänet...” (Бойков 2021).

6.3 Kolmas narratiiv: Läti venekeelse elanikkonna õigus pääseda ligi oma emakeelsele meediale on piiratud.

Kui tahad Lätis venekeelseid telesaateid vaadata, maksad rohkem! Tegemist on kvalitatiivse lahendusega riigikassa täitmise probleemile ja seda saab "varjata" murega riikliku julgeoleku pärast. Seetõttu soovib märkimisväärne osa Läti elanikest seadusandlikul tasandil jätta vaataja ilma venekeelsetest telesaadetest, et tugevdada kujuteldavat demokraatiat ja arvamuste pluralismi. Ei midagi isiklikku, see on äri! Kuigi keegi ei mõelnud selle kohta ettevõtete esindajatelt küsida. (RuBaltic.ru 2020c)

"Lätis võeti kriminaalvastutusele 14 vene keelt kõnelevat ajakirjanikku, kes avaldavad oma mõtteid ja alternatiivseid seisukohti vabakutseliste autoritena uudiste portaalides Baltnews ja Sputnik – Latvia. Ja see on sõnavabadus Läti moodi?!" Üllatav on ka paljude lätikeelsete ajakirjanike ja meedia surmavaikus selles küsimuses, nagu poleks nad midagi näinud ega märganud. (RuBaltic.ru 2021c)

Narratiivi kohaselt: enne pandeemiat ja osaliselt ka selle ajal, on Läti riik ellu viinud mahuka plaani venelaste täielikuks ja lõplikuks marginaliseerimiseks Lätis. Läti valitsus võttis venelastelt ära nende emakeelsed õppeasutused, venekeelse televisiooni, vabanes peaaegu täielikult tuntumatest venekeelsetest poliitikutest ja jätkas õigeusu kiriku terroriseerimist. (Sputnik Latvia 2021c)

6.4 Neljas narratiiv: Venekeelsete õiguste eiramine

Läti presidendi Egils Levitsi lause, et noored peaksid rääkima ja mõtlema oma emakeeles, tekitas ühtäkki suure skandaali, kui teda ründasid nii lätlased kui ka Läti venelased, kelle riigipea harjumusest läti keelele viidates lihtsalt unustas. Meedia pidi presidendile meelde tuletama, et umbes 40% Läti elanikest on venekeelsed ja nende noorte emakeel on vene keel.²⁴ „Millised "humanistlikud" sõnumid tulevad euroliberaalsest Lätist! Riigi president nimetab vene keelt Läti "põhiprobleemiks", kuigi ligi miljon lätlast on viimase 30 aasta jooksul riigist lahkunud mitte vene keele, vaid kehva juhtimise kvaliteedi tõttu." ütles Puškov.²⁵

²⁴ <https://www.rubaltic.ru/svoi-vzgliad/20201019-prezident-latvii-poplatilsya-za-otkaz-zamechat-russkikh/>

²⁵ <https://www.rubaltic.ru/news/22102021-pushkov-obyasnil-pochemu-pozhelaniya-smerti-russkim-sdelayut-latviyu-neschastnoy/>

Ušakov kirjutab: „*On õige osutada nakatunute emakeelele, kuigi see ei kõla kenasti. Kas analüüsime statistikat nakatunute vanuse, soo või geograafilise piirkonna järgi? Seal on selline sõna "marginaliseerimine". Eestis kasutatakse seda sõna venekeelsest elanikkonnast rääkides, kuid Lätis mitte. Mis on ka arusaadav: mida kõrgemale ronid, seda raskem on kukkuda. Balti riikide kolmest pealinnast oli just Riia, mis võis omal ajal uhkustada nii venekeelse ajakirjanduse kui ka peamiselt küll tehnilise haridusega, kuid kõrge humanitaarkultuuriga intelligentsiga.*“²⁶

6.5 Viies narratiiv: Vene keelt ähvardab koolide õppekavadest väljasuretamine ja Läti valitsus tekitab selle probleemi kunstlikult

Lähtutakse faktist, et Läti koolides pole piisavalt õpetajaid, kes saaksid õpetada Euroopa Liidu keeli, lisaks on ühiskonnas nõudlus vene keele kui teise võõrkeele õppimise järele (Sputnik Latvia 2021e). Seejärel lugeja küsib: *“Läti keel kogu oma meloodilisuse, ilu, arhailisusega kaotab vene keelele igas mõttes. Vene keel on Internetis teine keel, kõnelejate arvult kaheksas. Miks te palute mu lastel loodusrikkust välja tõrjuda? Miks?”* (Sputnik Latvia 2021d)

6.6 Kuues narratiiv: ajaloo kirjutatakse natsionalistidele meeldimiseks ümber ja toimub fašistlike kurjategijate ülistamine

Ajalugu (nagu ka teiste riikide puhul) on Moskvale ammu muutunud mõjutus- ja manipulatsioonivahendiks,²⁷ selle üheks tahuks on Moskva-meelne ajaloo tõlgendamine ja Lääne (sh Baltimaade) ja Ukraina ajaloolaste pidev süüdistamine ajaloo valetõlgendamises

²⁶ <https://www.rubaltic.ru/blogpost/20211019-lish-by-privilis-vlasti-latvii-gotovy-soglasitsya-na-russkiy-yazyk/>

²⁷ KAPO aastaraamat mainib juhtumeid, kui Eestis venekeelsete koolide ajaloo- ning ühiskonnaõpetuse õpetajad on viibinud koolitustel ja erinevalt konverentsidel Venemaa Föderatsioonis (Kaitsepolitsei ameti aastaraamat, 2016: 7). Eesti ajaloolane Jaak Valge on kirjeldanud neid konverentse järgmiselt: „*Ma olen paaril konverentsil käinud. Viimasel käisin 2018. aasta septembris Peterburis, kus olid kohal vene propagandistid, aga seal konverentsil polnud kaugeltki kõik propagandistid. Seal oli selliseid häid tõsiseid vene ajaloolasi ka ... Kümme või rohkem aastat tagasi kohtusin Aleksander Djukoviga, kes ilmutas eravestluses täiesti mõistlikku arusaamist ajaloost. Ametlikult räägib ja kirjutab ta aga hoopis muud. Nende propagandaajaloolaste seas on teadlastena nõrku isikuid, aga ajaloolaste tipp-propagandistide taset ei tasu alahinnata. Nad on päris tugevad oma ajalooteadmistes ja võivad neile, kes ise uurijad ei ole, st ka õpetajatele, üsna veenvalt mõjuda.*“ (Intervjuu Jaak Valgega 2019). Vt vene koolide kohta uuringut (Sazonov, Gontšarenko 2020).

(Литвинов 2015: 58-60; Sinoptik 2009), kuna see ei ole kooskõlas Kremli liiniga. Ka COVID-19 ajal ajaloo narratiivide ärakasutamine Kremli mõjutustegevuse instrumendina jätkus aktiivselt.

2020-2021 Kaitsepolitsei aastaraamatus on kirjas: „Kremli propaganda üritab aina jõulisemalt väita, et Nõukogude okupatsiooni „müüt“ pärineb 1941. aastast Saksa okupatsiooni algusajast. Selle „müüdi“ pikka eluiga vabandatakse sellega, et Nõukogude ajal oli ajaloolistele dokumentidele ligipääs raskendatud ja tõde jalule seada polnud võimalik. Tegelikuses ei paku Venemaa jätkuvad arhiivimaterjalide „avalikustamised“ mitte mingeid vastuargumente sellele, et NSV Liit 1940. aastal Balti riigid okupeeris ja annekteeris. Balti riikide vastu suunatud ajaloo-propagandat viljeleb Venemaa fond Ajalooline Mälu,..” (KAPO aastaraamat 2020/21: 14)

Kremli poolt levitatud narratiivi kohaselt Läti leegionide veteranide austamine on näide natsismi ülistamisest. See on manööver, et juhtida avalikkuse tähelepanu sisemistelt probleemidelt kõrvale. Läti valitsemine üldise ärrituse taustal, mis tuleneb valitsuse ilmset suutmatuses võita koroonaviiruse pandeemiat, tõstatab tänavate ümbernimetamise teema Läti SS-leegioni „kangelaste“ auks. Eriti haletsusväärne näeb täna välja Läti juhtkonna mälu-politiika. Pöördudes ideoloogia ja ajaloolise müüdi loome poole, püüavad võimud juhtida tähelepanu kõrvale suutmatuses lahendada riigi tegelikke probleeme ajal, mil need probleemid on saavutanud rekordtaseme (Носович 2021d).

"Sõjakurjategijate paljastamisel abistamise asemel ütlesid Läti ametivõimud vastuseks menetlustoimingute taotlusele nende isikute suhtes, kes osalesid Läti SS-leegionäride poolt Valgevene NSV tsiviilelanikkonna hävitamiseks korraldatud karistusoperatsioonides, et Taotluse täitmine kahjustaks paratamatult Läti Vabariigi suveräänsust, seaks ohtu selle kodanike seadusandluse ja tekitaks riske Läti riigi julgeolekule,"

Selle narratiivi kohaselt väidetakse et Läti riik kaitseb natsikuritegijaid, seda teemat on korduvalt tõstnud vene ajaloolane Aleksandr Djukov (Sputnik Latvia 2021f.). Aleksandr Djukovit ja tema Ajaloolise Mälu fondi²⁸ tegevusest kirjutab 2020/2021 KAPO aastaraamat järgmiselt:

²⁸ Ajaloolise Mälu Fond on politiseeritud project mis võitluses „Läti natsionalistide moonutatud Teise maailmasõja ajaloo“ vastu on Venemaa Föderatsiooni tähtsaim mõjutusvahend Ajaloolise Mälu Fond, See loodi

„Eraldi tegevusvaldkonnana on fondi tegevusaruandes VRKAV²⁹ile esile tõstetud „Balti riikide sõdade vahelise režiimi diskrediteerimine“ ehk teisisõnu iseseisva Eesti Vabariigi halvustamine. Sellel eesmärgil käivitas Ajaloolise Mälu fond mullu veebiprojekti „Avalikustatud. Baltikum 1939–1941“ ja lõi kodulehe baltic1940.ru. Sellel teemal anti välja raamat „Residendid teatavad... Dokumendikogumik poliitilisest olukorrast Lätis, Leedus ja Eestis august 1939 – august 1940“. Kogumiku esitlusel suurstles politoloog ja meediaagentuuri Rossija Segodnja peadirektori nõunik Veronika Krašeninnikova, et raamat ei jäta Nõukogude okupatsiooni teooriast kivi kivi peale. Esitlusega seoses pälvis Eestis tähelepanu Ajaloolise Mälu direktori Aleksandr Djukovi väide, et Jaan Tõnisson oli NKVD võtmeagent. Eesti ajaloolased on korduvalt kinnitanud, et need väited on alusetud. Nõukogude okupatsioonivõim arreteeris Jaan Tõnissoni 1940. aasta lõpul ja tema täpne saatus on tänini teadmata. Tõenäoliselt hukati ta Tallinnas 1941. aasta juulis. Just siinkohal saaksid Venemaa ajaloolased osutada abi ühe tuntuima Eesti riigitegelase eluloo uurimisel.” (KAPO aastaraamat 2020/21: 14).

6.7 Seitsmes narratiiv: Läänes võltsitakse ja kirjutatakse II Maailmasõja ajalugu ümber.³⁰

Jätkates ajaloo teemaga, tasub pidada silmas, et ilmselt kõige rohkem tähelepanu endale tõmbav sündmus kremlimeelses diskursuses on nn Suur Isamaasõda³¹ ja samuti nõukogude pärand, sh Baltimaade okupatsioon 1940. ja 1944. aastal, mida Venemaa eitab, väites, et Baltimaad liitusid NSV Liiduga vabatahtlikult³² ning mingit okupatsiooni polnud. 2020 a. USA ajaleht „National Interest“³³ avaldas Vladimiri Putini artikli, kus VF-i president esitas oma visiooni ja arusaamad II maailmasõjast ja Molotov-Ribbentropi paktist. Selles mõttes jätkab ja arendab Vladimir Putin Kremli diskursuse liini, korrates seda, mida Kremli-meelsed

2008. a. sügisel ning mida juhivad Aleksandr Djukov (fondi direktor) ning Vladimir Simindei, kes on mõlemad tunnustatud ajaloolased, kuigi ilma erialase teaduskraadita (Sazonov, Pahhomenko, Kopõtin 2021b: 249).

²⁹ Välismaaga Regioonidevaheliste ja Kultuurisidemete Arendamise Valitsus.

³⁰ Vt Sazonov 2020a; Sazonov 2020b.

³¹ Nõukogude Liidus ja tänapäeva Venemaa Föderatsiooni poolt kasutatav mõiste II maailmasõja sündmuste kohta, mis leidsid aset Ida rindel 1941-1945.

³² Baltimaade inkorporeerimine NSV Liitu oli *de facto* okupatsioon ning ka juriidilises mõttes polnud see kooskõlas mitte ühegi rahvusvahelise ja riikliku õigusega ning NSV Liit okupeeris Baltimaad seadusevastaselt, nagu seda kinnitavad ka uurimused (Mälksoo 2003; Riismandel 2004). Seega ei vasta Putini väited tõe (vt Sazonov 2020a).

³³ Rajatud endise USA president Richard Nixon poolt 1994.

kanalid, ajaloolased ja arvamuslimidrid on sadu kordi varem öelnud. Muu hulgas väidab Vladimir Putin oma artiklis:

„Sügisel 1939. aastal NSV Liit, surudes läbi oma strateegilisi ja kaitse eesmäärke, alustas Läti, Leedu ja Eesti inkorporeerimise protsessi. Nende liitmine NSV Liiduga oli viidud läbi lepingulisel alusel, kohalike võimude nõusolekul. See oli kooskõlas tolle aja rahvusvahelise ja riikliku õigusega. Lisaks, olid 1939. aasta oktoobris Vilniuse linn ja selle ümbrused, mis olid enne Poola osa, tagastatud Leedule. NSV Liidus asuvad Balti vabariigid säilitasid oma valitsusorganid, keele ja olid esindatud Nõukogude Liidu kõrgemates riigistruktuurides“. (Putin 2020)

Üpris sarnaseid mõttekäike on levitanud mitmed teised Venemaa Föderatsiooni poliitilise, sõjalise eliidi esindajad, kuid samuti ka vene ajakirjandus. Seda on näiteks teinud mh Vene kindral ning tuntud sõjaajaloolane Mahmut Garejev³⁴, kes oli pikaajaline Venemaa Sõjateaduste Akadeemia president (vt Гапеев 2014). Näiteks seoses Pronksiöö mainimisega mis leidis aset Eestis 2007. a aprillis, väitis M. Gareev järgmist: „Meie riigi juhtkond peaks esiteks tõstatama küsimuse, sealhulgas teiste riikide poliitikute jaoks: “Kas see on hea või halb, et me võitsime fašismi Teises maailmasõjas?“, Lisaks tuleks luua uus mitmekõiteline ajalugu Suurest Isamaasõjast, mis annaks juhiseid õpikute autoritele ja uurijatele.“ (Великовский 2008)

Järgnevalt õigustas Putin NSV Liidu agressiivseid samme 1939–1940 a, just siis, kui leidis aset suur koostöö Berliini ja Moskva vahel (MRP leping). Juba tavapärasel Moskva infomõjutuse suuna väljatöötatud viisil, väidab Putin järgmist:

„Moskva mõistis, et ta seisab silmitsi ägeda ja julma vaenlasega ning et varjatud sõda natsismi vastu juba käib. Ja pole põhjust võtta selle aja ametlikke avaldusi ja ametlikke protokollilisi märkusi NSV Liidu ja Saksamaa sõpruse tõendiks. Nõukogude Liidul olid aktiivsed kaubandus- ja tehnilised kontaktid mitte ainult Saksamaa, vaid ka teiste riikidega. Arvestades, et Hitler püüdis ikka ja jälle tõmmata NSV Liitu Saksamaa vastasseisus Suurbritanniaga. Kuid Nõukogude valitsus seisis kindlalt“. (Putin 2020)

³⁴ Tähelepanuväärne on see, et Mahmut Garejev (1924–2019) oli otseselt seotud Venemaal infosõja valdkonnaga, mh Garejev oli ka teadusajakirja „Informatsioonilised sõjad“ («Информационные войны») toimetuskolleegiumi liige.

Venemaa Föderatsiooni president Vladimir Putin õigustas Baltimaade okupeerimist sellega, et Natsi-Saksamaa kujutas NSV Liidule eksistentsiaalselt ohtu.³⁵ Putin samas ei soovi tunnistada seda, et NSV Liit on okupeerinud Baltimaad. Putini väitel: „*Saksa rünnak oli täielikult kooskõlas Blitzkrieg-õpetusega. Vaatamata Poola armee ägedale ja kangelaslikule vastupanule, lähenesid Saksa väed 8. septembril 1939 – alles nädal pärast sõja puhkemist – Varssavile. 17. septembriks olid Poola sõjalised ja poliitilised juhid põgenenud Rumeeniasse, hüljates oma rahva, kes jätkas võitlust sissetungijate vastu*“. (Putin 2020)

Selleks, et NSV Liitu selgest süüst ja vastutusest üldpildis hägustada, üritab oma artiklis Venemaa Föderatsiooni president veeretada kogu süü hoopis Lääne õlgadele, väites, et pelgalt lääneriigid olid süüdi Kolmanda Reichi võimsuse tõusus (sh Müncheneri kokkuleppe küsimus) (Putin 2020). Mainimata jättis Putin ka asjaolu, et NSV Liit ei teinud midagi selleks, et peatada Natsi-Saksamaa ekspansiooni 1938-1941, vaid hoopis soodustas seda (nt osales Poola okupeerimises ja Poola riigi jagamises koos Kolmanda Reichiga, leidis aset Kolmanda Reichi ja NSV Liidu ühine koostöö armeede tasandil, aga ka luureteenistuste vahel)³. Selle asemel rõhutas Vene president asjaolu, et lääneriikidel võivad olla siiani mingid salastatud protokollid ja kokkulepped Hitleri Saksamaaga, et „*peale selle me ei tea, kas eksisteerisid veel mingid salajased protokollid või leppelisad rea riikide ja natside vahel. Meil ei jää muud üle, kui uskuda nende sõnu. Eriti näiteks materjalid, mis puudutavad salajasi Briti-Saksa kõnelusi, on siiani salastatud*“. (Putin 2020)

6.8 Kaheksas narratiiv: Georgi lindi ja nõukogude sümboolika keeld on fašismi taaselustamine.

Paljudes materjalides võib jälgida seost, kus nõukogude sümboolika keelamine tähendavat automaatselt fašismi ülistamist. Tarbija olevat asetatud jäika dihhotoomiasse ja valikuvõimaluste puudumisesse. See tähendab süüdistust, et kui olete kommunistlike sümbolite vastu, siis olete fašist.

³⁵ Millegipärast ei räägi siin Vladimir Putin faktist, et Nõukogude Liit ja natsi-Saksamaa olid sõlminud omavahel liidu ja tungisid septembris 1939 Poolale kallale (vaid mõni nädal pärast MRP sõlmimist augusti lõpus) ja jagasid sisuliselt Poola omavahel ära ning, et need sündmused põhjustasid II maailmasõja Euroopas. Putin ei maininud ka Natsi-Saksamaa ja NSV Liidu ühist võiduparaadi Brest-Litovskis 22. septembril 1939 pärast Poola okupeerimist. Just Kreml oli aidanud Kolmandal Reichil II maailmasõda alustada. 1939. aasta septembrikuu lõpp tähendas Poola riigi hävitamist, kuna Wehrmacht ja Punaarmee pealetung idast ja läänest alistis Poola. 1. septembril tungis Poola aladele Wehrmacht ja 17. septembril 1939 a. ka Punaarmee (Sazonov 2020a).

Venemaa Föderatsiooni välisministeeriumi ametlik esindaja Maria Zahharova ütles, et Lätis toimub „fašismi järjekindel reinkarnatsioon“. Nii kommenteeris see diplomaat Läti parlamendi otsust keelata seaduslikult Georgi lintide kandmine avalikel üritustel. Föderatsiooninõukogu ütles, et algatuse autorid ei austa ajalugu. Nagu märkisid riigiduuma saadikud, püüavad Läti praegused võimud "keelata kõike, mis vähemalt kuidagi seob selle kodanikke Venemaaga". (Гусаров, Белоусова 2021) "*Läti riigipäeva otsust keelustada Georgi lintide kandmist peetakse järjekordseks ebasõbralikuks sammuks Venemaa ja ajaloo suhtes,*" vahendas RIA Novosti Riigiduuma informatsioonipoliitika komitee juhi Aleksandr Hinšteini sõnu, kelle arvates on selliste eelnõude algatajatel igati põhjust keelata sisenemine Venemaa territooriumile (RT 2021b). Politoloog Ruslan Balbek ütles (Гусаров, Белоусова 2021):

„Aga kuidas on lood ajaloolise mäluga, sest Läti noored keiserlikul Venemaal kandsid uhkelt just sama lindiga Georgi riste. Kas need on ka nüüd keelatud? Või hakatakse nüüd nende samade Läti saadikute esivanemate fotosid määrima või koguni ametlikult käibelt kõrvaldama? Lätist on saanud väga unustav riik, kuid väga kiiresti muutunud Venemaa-vastaseks riigiüksuseks, ma ütleksin, et see libises barbaarse natsionalismi tasemele,“

Mõned narratiivid kutsuvad üles eirama asukohariikide riigipühi ja muud riiklikku sümbolikat. "*Mind isiklikult ei puuduta see püha (Läti iseseisvuspäev 18. novembril) üldse emotsionaalselt, arvan, et nii peaks suhtuma sellesse enamus Läti vene kogukonna esindajaid,*" märgib Läti Sputniku püsiautor Vladimir Linderman. (Sputnik Latvia 2021b)

7 HÜBRIIDAGRESSIOONI KASUTAMINE VENEMAA MÕJUTUSTEgevuses

Sõjaliste õppuste Zapad-2017 ja Vostok-2018 ajal tutvustati Venemaa relvajõudude võimu ja võitmatuse ideed jõuliselt paljudes Kremli-meelsetes väljaannetes.³⁶

Sellel kõigel oli kaks eesmärki ja need teabekampaaniad viidi läbi nii sise- kui ka välispublikule. Venekeelsele publikule näidati, kui tugev ja võimas on Venemaa Föderatsioon, kui tugev laevastik tal on, kui võimsad on õhujõud ja et maailm kardab seda sõjalist võimsust. Välispubliku jaoks (eelkõige venekeelsele publikule Eestis ja mujal) tehti seda kõike hirmutamise, hirmu, paanika tekitamise ja publiku desorienteerimise eesmärgil Baltimaades ja laiemalt EL-is. Ka 2021 a. oli see tendents selgesti nähtav, kuid uue komponendina lisandus veel see, et Zapad-2021 viidi läbi siis, kui Minsk juba pidas hübriidsõda Poola ja Leedu vastu, kasutades selleks Lähis-Idast saabunud migrante.

Ühes 2021. aasta septembri alguses avaldatud artiklis väidab autor, et „*Eestis toetati Leedu retoorikat Valgevene-poolsest hübriidagressioonist – Eesti president Kersti Kaljulaid, peaminister Kaja Kallas ja paljud asjaomaste ministriumide juhid vestlesid. Samad fraasid. Eesti sõjaväelased püüdsid omakorda venitada seost hübriidohu idee ja Vene-Valgevene ühise strateegilise sõjaväeõppuse Zapad-2021 alguse vahel.*“ (Baltnews 2021a)

Levinud on narratiiv sellest, kuidas Poola suurendab oma armeed. Selle väite kohaselt valmistub Varssavi sõjaks Venemaa Föderatsiooni ja Valgevene vastu. Väidetakse, et Poola on võtnud vastu Ida-Euroopa militariseerimise kursi, kuna Varssavi ei ole huvitatud rahu säilitamisest piirkonnas ning on agressiivne. Püüdes muuta regionaalset jõudude vahekorda, et saavutada geopoliitiline juhtpositsioon regioonis, on Varssavi eesmärgiks tekitada konflikt riikidega, kelles ta näeb konkurente ja nendeks konkurentideks on Venemaa ja Valgevene ning nende omavaheline liit (Fondsk.ru 2021).

³⁶ õppusel Zapad 2017 oli lisaks infosõjalisele (Wilk 2017) aspektile veel mitu teist märkimisväärset sihti, sealhulgas (alates 1999) sünkroniseerida Valgevene ja Venemaa ühiste relvajõudude tegevust, treenida sõjaväelasi ning samuti katsetada uut relvastust. On arvatud, et õppusel mängisid Venemaa ja Valgevene läbi NATOga tekkida võiva sõja stsenaariumi (Röpke 2017). Nagu ka varasematel õppustel Zapad aastatel 1973, 1977, 1981, 1984, 1985, 1999, 2009, 2013. Samas ei korralda Venemaa Föderatsioon ainult Zapadit infosõjalisel eesmärgil: õppuseid Kavkaz, Vostok, Tsentr jt viiakse läbi sarnase sihiga (mh hirmutada vastast). Vt nt Азадовский, 2018.

7.1 Sõjaliste õppusega Zapad-2021 seotud narratiivid

COVID-19 pandeemia leviku ajal 2021. a. sügisel leidsid aset taas suure Venemaa-Valgevene ühised sõjalised õppused Zapad. Nagu neli aastat tagasi 2017, rõhutasid ka 2021. a. Venemaa ja Valgevene riigiametnikud ja kõrged sõjaväejuhid, et õppused Zapad-2021 ei ole teistele riikidele ohtlik ning Zapad-2021-l oli ainult üks eesmärk – kaitsev (Baltnews 2021a).

Samal ajal mängis Venemaa Föderatsioon nagu ka 2017. aastal numbritena, tuues välja Zapad-2021 õppuse suured numbrid. Kreml näitas, et sõjaväelaste, tankide ja muude sõjaväeüksuste arvud on suured ja näiteks ühes 2021. aasta septembris Baltnews'is ilmunud artiklis mainiti, et Venemaa Lääne sõjaväeringkonnas õppustel Zapad-2021 osaleb umbes 200 000 sõdurit, üle 80 lennuki ja helikopteri, kuni 760 ühikut sõjatehnikat, sealhulgas üle 290 tanki jne. Ja esitatud nimekirjast Valgevene territooriumil asus 12 800 inimest (sealhulgas kuni 2500 Vene sõjaväelast), üle 30 lennuki ja helikopteri, kuni 350 ühikut sõjavarustust jne (Baltnews 2021b).

7.2 Põgenike kriis Poola-Valgevene ja Leedu-Valgevene piiril

Käesolev Valgevene kriis on Aljaksandr Lukašenka režiimi katse kasutada humanitaarkatastroofi Lähis-Idas, aga samuti Euroopa migratsioonikriisi strateegilistel eesmärkidel, seda ühelt poolt jõudemonstratsiooniks hübriidrännakutena naaberriikide vastu, kuid ka Euroopa Liidu sisemiseks destabiliseerimiseks, et näidata seda ebaefektiivset organisatsioonina, kelle õige koht võiks olla ajaloo prügikastis (Pealinn 2021).

Juhuslikult või mitte, kuid sellise narratiivi levitamine vastab eelkõige Venemaa Föderatsiooni huvidele nende staatuslikus konfliktis läänega, mille eesmärk on külma sõja järel tekkinud riikidevahelisele koostööle ja rahvusvaheliste koostöövõrgustike tugevdamisele suunatud maailmakorra lõplik hävitamine, demokraatia ja lääne maailmavaate usaldusvääruse kahjustamine ning Venemaa mõjuvõimu suurendamine tema suurriiklike huve silmas pidades, eriti tema vahetus naabruses. Venemaa huvides on kahtlemata nõrk ja killustunud Euroopa, mille tagaks Euroopa Liidu lagunemine. Lähis-Idast kohale meelitatud inimesi, kelle staatust võiks võrrelda kelmuse ohvriks sattunutega, kasutatakse selles konfliktis relvadena tankide ja lennukite asemel, mida me näeme tavasõjas. Hübriidoperatsioonidega Valgevene piiridel kaasneb infomõjutustegevus, mille eesmärk on suurendada pingeid Euroopa Liidu sees, kuid ühtlasi tugevdada kuvandit migrantidest kui lääne tsivilisatsiooni ähvardavast ohust, mis

jätaks aktsiooni korraldajad ise tähelepanu alt välja, sest kriitika teravik suunatakse mujale. Valgevene presidendi pressiesindaja Natalja Eismont levitas meedias ettepanekut luua humanitaarkoridor Poola ja Saksamaa vahel 2000 põgeniku vastuvõtmiseks kui läbirääkimiste objekti, millega kaasnev eesmärk on pingete suurendamine Poola ja Saksamaa vahel. Kui kriitikanool lendab kriisi organisaatorite asemel endise Saksamaa liidukantsleri Angela Merkeli pihta, siis ei tugevda see mitte ainult Lukašenka, vaid ka Venemaa presidendi Vladimir Putini positsioone, kes soovib Euroopa Liitu näidata nõrga, suurtes sisevastuoludes ja täiesti otsustusvõimetuna.

Kreml-meelsete allikate hinnangul (Sputnik, 5.11.2021) langevad EL-i uued sanktsioonid Valgevene vastu kokku EL-i sisemiste vastuoludega. Sanktsioonipoliitika algusest peale oli näha, et Euroopa Liidu Valgevene-poliitikat kasutavad ära oma huvides poliititehnoloogid osavalt EL-i riikide ühtsuse kinnistamiseks ja omavaheliste sisemiste vastuolude maandamiseks. Kui varem kohtles EL Lähis-Idast pärit migrante "õigetena", siis nüüd, kui nad läbi Valgevene Euroopa Liitu jõuavad, peetakse neid aga "valedeks". Kreml-meelsete allikate väitel on rändekriisi tegelik põhjustaja hoopis EL, kes oli oma geopoliitilistes ja majanduslikes huvides aktiivselt kasutanud destabiliseerivaid tehnoloogiaid välismaal (sh Lähis-Idas). Kui EL mõistaks, et ebaseaduslikud rändevood tulenevad tema vastutustundetust poliitikast, saaks ta kiiresti üle oma sisemisest kriisist. (Левчук 2021.)

KOKKUVÕTE

Käesolevaga oleme esitlenud COVID-19 pandeemia ajal Kremli-meelse meedia teabe- ja propagandategevuse peamisi temaatilisi plokkke, metanarratiive ja narratiive.

Venemaa Föderatsiooni poolt loodavate ja levitavate strateegiliste narratiivide peamiseks eesmärkideks Läänes on tekitada maksimaalset kahju EL-ile, NATO ühtsusele, kuid samuti USA-le.

Moskva soovib tekitada ja võimalusel suurendada lõhet EL-i ja USA vahel ning samuti luua segadust, ebausaldust ning pingeid Euroopa Liidu sees. VF-i eesmärk on diskrediteerida Lääne demokraatiat, selle institutsioone, väärtusi ja seda Moskva teeb süsteemselt. Seega on lääne demokraatlike aluste kahjustamine üks peamisi eesmärke. EL-i idapoolseid alasid sh Balti riikide, Soomet, Poolat, mis asuvad vahetuses naabruses Venemaa Föderatsiooniga, üritab Kreml mõjutada eriti.

Kokkuvõtvalt saab väita, et Kremlist lähtuv infomõjutustegevus Balti riikides üritas COVID-19 pandeemia ajal luua ja levitada hirmu ja paanika tekitamisele osutavaid motiive, millega sai tekitada usaldamatust Balti riikide valitsuste, nende rahvuslikult meelestatud elanikkonna ning ühiskondlike organisatsioonide vastu.

Samal ajal seati kahtluse alla Euroopa Liidu kui lääne demokraatia põhimõtetest lähtuva institutsiooni usaldusväärsus. Venemaa Föderatsiooni meediaväljaannete Baltimaade vastu suunatud infomõjutustegevus SARS-CoV-2 leviku ajal kasutas narratiive, mis üritasid lõhkuda Euroopa Liidu terviklikkust, tekitada kahtlust Balti riikide võimes kriisiga edukalt toime tulla ning veenda lugejat seal levivates russofoobsetes meeleoludes.

Eesmärgi saavutamiseks püüti sihtauditooriumi veenda, et Baltimaad, kuid ka teised Ida-Euroopa riigid on majanduslikult nõrgad, sõltuvad lääne abist ja koroonakriisi ajal on nende majandus sattunud katastroofilisse seisundisse, kuid nõrgenenud Euroopa Liit ei ole huvitatud ega suuteline neid aitama. Üks autor tõi konkreetselt Läti puhul välja, et strateegiline partnerlus ja koostöö Venemaa Föderatsiooniga võiksid olla Balti riikidele päästvaks lahenduseks kriisiolukorras. Infomõjutustegevuse kaugem eesmärk oli süvendada Eesti, Läti ja Leedu ühiskonda destabiliseerivat hirmukultuuri olukorras, kus seal valitseb mure ja teadmatus suure

tõenäosusega eesootava üleilmse majanduskriisi osas. Analüüsitud artiklite põhjal üritati luua muljet Euroopa Liidu kui tervikliku ja töövõimelise organisatsiooni nõrkusest, mille puudulik koostöö, ebakompetentne juhtimine ja jätkusuutlikkuse puudumine ilmnisid teravalt just COVID-19 levikust põhjustatud kriisi ajal. Eri artiklites kasutatud propagandistlike sõnumite ja vahendite abil (sh libauudised, desinformatsioon, vandenõuteooriad, manipulatsioonid statistiliste andmetega) üritati luua muljet, et Balti riigid seisavad silmitsi ränkade tagajärgedega majanduskriisi, raskete demograafiliste probleemide ning tervishoiusüsteemi haldussuutmatuse ja alavarustusega, mis mõjutab otseselt nende tulevikku.

Lõppkokkuvõttes saab tõdeda, et ei muutunud Venemaa Föderatsiooni strateegiliste narratiivide iseloom COVID-19 puhangu ajal Euroopa Liidus eriti palju, eesmärgid jäid sisuliselt samaks, suurem osa narratiividest samuti. Peamine Läänele vastanduv idee jäi alles, ehk teisisõnu Lääne vastandumise motiiv jäi püsima ka COVID-19 ajal, nagu ka toetumine vandenõuteooriatele. Uus oli vaid COVID-19 pandeemiaga ja sellest tulenenud kriisiga ning erinevate hirmudega seotud temade loomine ning levitamine (sh vaktsiinide mitte piisav tõhusus, majanduslik allakäik, EL-i ühtsuse lagunemine kriisi surve all jne)

Intervjuud

- Intervjuu Ekspert A-ga viide läbi kaks korda, Tartu, viidud läbi V. Sazonovi poolt, 28.2.2018 ja 15.5.2020.
- Intervjuu Ekspert B-ga, viidud läbi V. Sazonovi poolt, Tallinn, 17.6.2019.
- Intervjuu, ajaloolane dr. Jaak Valge, viidud läbi V. Sazonovi poolt, Tartu, 26.11.2019.
- Intervjuu Ekspert C-ga, Skype, 18.8.2021.
- Intervjuu Ekspert D-ga, Zoom, 22.09.2020.
- Intervjuu Ekspert E-ga, Zoom, 17.9.2020.

Kirjandus

Antoniades, A. et al „Great Power Politics and Strategic Narratives“, Global Political Economy Center of Sussexi Ülikool, töödokument 2010.

Blaskiewicz, R. 2013. The Big Pharma Conspiracy Theory. Medical Writing 22/4, <https://journal.emwa.org/good-pharma/the-big-pharma-conspiracy-theory/> (viimane külastus 19.10.2021).

Barnes, J., E.; Rosenberg, M.; Wong, E. 2020. As Virus Spreads, China and Russia See Openings for Disinformation. New York Times, 28 March, <https://www.nytimes.com/2020/03/28/us/politics/china-russia-coronavirus-disinformation.html?action=click&module=RelatedLinks&pgtype=Article> (viimane külastus 17.8.2021).

Broad, W. J. 2020. Putin's Long War Against American Science. New York Times, 13 April 2020, <https://www.nytimes.com/2020/04/13/science/putin-russia-disinformation-health-coronavirus.html> (viimane külastus 10.5.2020).

Counter Terrorism Policing 2021. Salisbury & Amesbury Investigation. 21.9.2021, <https://www.counterterrorism.police.uk/salisbury/> (viimane külastus 17.8.2021).

Darczewska, J.; Żochowski, P. 2015. Russophobia in the Kremlin's Strategy. A Weapon of Mass Destruction. – Point of View 56. Warsaw: Centre of East European Studies

Einmann, A. 2020. Kremli propagandasõnum: maskid Eestisse on Venemaa humanitaarabi. – Postimees, 6. Aprill. <https://www.postimees.ee/6943089/kremli-propagandasõnum-maskid-eestisse-on-venemaa-humanitaarabi> (viimane külastus 19.10.2021).

- The Economist 2013. Russia's chief propagandist, The Economist, 10.12.2013, <https://www.economist.com/eastern-approaches/2013/12/10/russias-chief-propagandist> (viimane külastus 19.1.2022).
- Err.ee 2019. Sputnik peatas Eestis tegevuse. Err.ee, 31.12.2019. <https://www.err.ee/1019225/sputnik-peatas-eestis-tegevuse> (viimane külastus 17.8.2021).
- Feklyunina, V. 2013. "Constructing Russophobia", In: *Russia's Identity in International Relations: Images, Perceptions, Misperceptions*. Edited by R. Taras, 91–109. London: Routledge.
- Fisher, M. 2013. In case you weren't clear on Russia Today's relationship to Moscow, Putin clears it up- Washington Post, 13.6.2013, <https://www.washingtonpost.com/news/worldviews/wp/2013/06/13/in-case-you-werent-clear-on-russia-todays-relationship-to-moscow-putin-clears-it-up/> (viimane külastus 19.10.2021).
- Flick, U. 2006. *An introduction to qualitative research*. 3rd ed. Los Angeles etc: SAGE Publications.
- Giuffrida, A.; Roth, A. 2020. Moscow's motives questioned over coronavirus aid shipment to Italy. – The Guardian, April 27. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/27/moscowmotives-questioned-over-coronavirus-aid-shipment-to-italy> (viimane külastus 11.10.2021).
- Hankewitz, S. 2021. Estonian World, 27.4.2021, <https://estonianworld.com/security/russia-puts-estonia-on-the-unfriendly-countries-list/> (viimane külastus 12.10.2021).
- Hinck, R. S.; Kluver, R.; Cooley, S. 2018. Russia re-envisioning the world: strategic narratives in Russian broadcast and news media during 2015. *Russian Journal of Communication*, 10(1), 21–37.
- Jantunen, S. 2018. Infosõda. Tlk Tuule Meri. Tallinn: Kultuurileht.
- KAPO aastaraamat 2015 = Vt nt Kaitsepolitsei aastaraamat 2015. Koostanud Harrys Puusepp. Tallinn: Iloprint,. https://www.kapo.ee/sites/default/files/public/content_page/aastaraamat-2015.pdf (viimane külastus 14.9.2021)
- KAPO aastaraamat 2016, <https://www.kapo.ee/et/content/aastaraamatuv%03%a4ljaandmise-traditsiooni-ajalugu-ja-eesm%03%a4rk-0.html> (viimane külastus 22.11.2020).
- KAPO aastaraamat 2020/21, Koostanud: Jürgen Klemm, Iconprint / Tallinna Raamatutrükikoda, https://kapo.ee/sites/default/files/content_page_attachments/Aastaraamat-2020-2021.pdf (viimane külastus 31.1.2021).

- Karlsen, G. H. (2019). “Divide and rule: ten lessons about Russian political influence activities in Europe”, *Palgrave Communication* 5:19, 1–14.
- Kracauer, S. 1953. The Challenge of Qualitative Content Analysis. – *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 16, No. 4, 631–642.
- Kuckartz, U. 2014. *Qualitative Text Analysis: A Guide to Methods. Practice & Using Software*. London: Sage Publications.
- Lavrov, S. 2018. Sergey Lavrov, speech at the Mediterranean Dialogues (in Russian), Russian Council on International Affairs, November 23, 2018, https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/vystuplenie-na-konferentsii-sredizemnomore-rimskiy-dialog/?sphrase_id=31559967 (viimane külastus 30.8.2021).
- Lavrov, S. 2019. Мир на перепутье и система международных отношений будущего), Russian Council on International Affairs, September 20, 2019, <https://russiancouncil.ru/analytics-and-comments/comments/mir-na-pereputie-i-sistema-mezhdunarodnykh-otnosheniy-budushchego/#detail> (viimane külastus 17.8.2021)
- Laruelle, M.; Radvanyi, J. 2018 *Understanding Russia: The Challenges of Transformation*. Rowman and Littlefield Publishers.
- Lucas, E.; Pomerantsev, P. 2016. *Winning the Information War: Techniques and Counterstrategies to Russian Propaganda in Central and Eastern Europe*. CEPA Report. Washington, D.C.: Center for European Policy Analysis (CEPA).
- Meduza 2021. В начале пандемии. Латвию считали образцовой страной в плоскости борьбы с-ковидом теперь она 1 в мире по числу заболевших на душу населения. Meduza.io 19.10.2021, <https://meduza.io/feature/2021/10/19/v-nachale-pandemii-latviyu-schitali-obraztsovoy-stranoy-v-plane-borby-s-kovidom-teper-ona-1-v-mire-po-chislu-zabolevshih-na-dushu-naseleniya> (viimane külastus 3.2.2022).
- Miskimmon, A.; O’Loughlin, B.; Roselle, L. 2013. *Strategic Narratives: Communication Power and the New World Order*. Routledge.
- Miskimmon, A.; O’Loughlin, B.; Roselle, L. (eds). 2018. *Forging the World. Strategic Narratives and International Relations*. University of Michigan Press.
- Moscow Times 2020 = Putin Publishes Essay on ‘Real Lessons’ of WWII, The Moscow Times, 18.6.2020, <https://www.themoscowtimes.com/2020/06/18/putin-publishes-essay-on-real-lessons-of-wwii-a70623> (viimane külastus 17.8.2021)
- Mölder, Holger 2013. Hirmukultuuri mõju identiteedi konstrueerimisele rahvusvahelistes suhetes. – *Poliitika, riigiteadus, rahvusvahelised suhted*, kd 14, nr 5, 142–166.

- Mölder, H. 2011. The Culture of Fear in International Politics – Western-dominated International System and its Extremist Challenges. – Extremism Within and Around Us. Ed. by Kilp, Alar; Saumets, Andres. Tartu: Tartu Ülikooli Kirjastus, 241–264.
- Mölder, H. 2021. Culture of Fear: the Decline of Europe in Russian political imagination. In: Krouwel, A.; Önnersfors, A. (Ed.). A Continent of Conspiracies: Conspiracy Theories in and about Europe (231–252). Abingdon-on-Thames, England, UK: Routledge.
- Mölder, H. 2018. Hirmukultuuri loomine moodasas hübriidsõjas Venemaa ja õppuse Zapad 2017 näitel. Sõjateadlane (Estonian Journal of Military Studies), VIII (8), 64–85.
- Mölder, H. & Sazonov, V. 2020. Kremlin Information Campaign in the Baltic States During the COVID-19 Pandemic Escalation of Spring 2020, *Modern Management Revue XXV*, 27:4, 83–97.
- Mölder, H. & Sazonov, V. 2020a. The Kremlin's Strategic Narratives on the Baltic States During the COVID-19 Crisis. *Belonna Quarterly* 4, 35–54.
- Mölder, H.; Sazonov, V. 2020b. Venemaa strateegilised narratiivid Balti riikidele suunatud mõjutustegevuses COVID-19 kriisi ajal. Sõjateadlane, nr 14, 197–225.
- Mölder, H. & Sazonov, V. 2020c. *Hirmu ja paanika motiiv Venemaa Balti riikidele suunatud COVID-19-aegses mõjutustegevuses*. Sisekaitseakadeemia, Tallinn
- Mölder, H.; Sazonov, V. 2019. The Impact of Russian Anti-Western Conspiracy Theories on the Status-related Conflict in Ukraine – the Case of Flight MH17. *Baltic Journal of European Studies*, 9 (3), 96–115.
- Mölder, H.; Sazonov, V. 2018. Information Warfare as the Hobbesian concept of Modern Times – Principles, Techniques and Tools of Russian Information Operations in Donbass. *The Journal of Slavic Military Studies*, 31 (3), 308–328..
- Mölder, H.; Shiraev, E. 2021. Global Knowledge Warfare, Strategic Imagination, Uncertainty and Fear. In: H. Mölder, V. Sazonov, T. Kerikmäe, A. Chochia (Ed.). *The Russian Federation in the Global Information Warfare. Influence Operations in Europe and Its Neighbourhood*. Springer Natur, 13–32.
- Mälksoo, L. 2003. *Illegal Annexation and State Continuity: The Case of the Incorporation of the Baltic States by the USSR. Study of the Tension between Normativity and Power in International Law*. London/Boston, Martinus Nijhoff Publishers. (The Erik Castren Institute. Monographs of International Law and Human Rights. Volume 5).
- NATO 2018. Норвегия использует учения «Трайидент джанкчер» для повышения своей устойчивости. NATO 6.11.2018.

- https://www.nato.int/cps/uk/natohq/news_160130.htm?selectedLocale=ru (viimane külastus 11.8.2021).
- Nissen, Th. E. 2015. Sotsiaalmeedia kasutamine relvasüsteemina. Tänapäeva konfliktide omadused. Tlk Kaili Tamm. Tallinn: Tallinna Raamatutrükikod.
- Nogrady, B. 2021. Mounting evidence suggests Sputnik COVID vaccine is safe and effective. Nature.com, 8.7.2021, <https://www.nature.com/articles/d41586-021-01813-2> (viimane külastus 28.1.2022).
- Pakhomenko, S.; Tryma, C. 2016. Identity and Propaganda in Russian-Ukrainian Hybrid Warfare. – Sõjateadlane, No. 2, 42–53.
- Pakhomenko, S. 2020. *Securitization of Memory in the Pandemic Period: Case of Russia and Latvia*. *Mezinárodní vztahy / Czech Journal of International Relations*. Special Issue: Coronavirus and the Future of Liberalism. 2020, Vol. 55, № 4., pp. 94-116.
- Remler, P. Russia at the United Nations: Law, Sovereignty, and Legitimacy. Carnegie Endowment, 22.1.2020, <https://carnegieendowment.org/2020/01/22/russia-at-united-nations-law-sovereignty-and-legitimacy-pub-80753> (viimane külastus 4.8.2021).
- Putin, V. 2020. The Real Lessons of the 75th Anniversary of World War II. National Interest, 18.6.2020, <https://nationalinterest.org/feature/vladimir-putin-real-lessons-75th-anniversary-world-war-ii-162982> (viimane külastus 12.8.2021).
- Pealinn 2021. Kuidas Valgevene kasutab migratsiooni relvana Leedu ja Euroopa vastu ning miks Eesti ei taha muudatusi ettevõtete tulumaksustamisel? *Pealinn*, July 8. <https://pealinn.ee/2021/07/08/kuidas-valgevene-kasutab-migratsiooni-relvana-leedu-ja-euroopa-vastu-ning-miks-estei-taha-muudatusi-ettevotete-tulumaksustamisel/> (viimane külastus 17.8.2021).
- Pierscionek, T. 2020. Western celebs & politicians are falling over themselves to condemn racism, yet, Russophobia & Sinophobia remain acceptable, RT, 23.8.2021, <https://www.rt.com/op-ed/498235-russophobia-sinophobia-west-racism/> (viimane külastus 1.11.2021).
- Ramsay, G.; Robertshaw, S. 2019. *Weaponising News: RT, Sputnik and Targeted Disinformation*. London: King's College London.
- Roberts, P. G. 2021. Conquered by a Fake Pandemic, We Can Kiss America Good-bye. Institute for Political Economy 20.9.2021, <https://www.paulcraigroberts.org/2021/09/20/conquered-by-a-fake-pandemic-we-can-kiss-america-good-bye/> (viimane külastus 9.11.2021).

- Roberts, P. G. 2021a. CONQUISTATI DA UNA FINTA PANDEMIA, POSSIAMO DIRE ADDIO ALL'AMERICA, Geopolitica.ru, 21.09.2021, <https://www.geopolitica.ru/it/article/conquistati-da-una-finta-pandemia-possiamo-dire-addio-allamerica> (viimane külastus 30.01.2022).
- Roselle, L.; Miskimmon, A.; O'Loughlin, B. 2014. Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, War & Conflict* 2014, Vol. 7(1), 70–84.
- Röpke, J. 2017. Putin's Zapad 2017 Simulated a War against NATO. – *Bild*, 19.12.2017. <https://www.bild.de/politik/ausland/bild-international/zapad-2017-english-54233658.bild.html> (viimane külastus 5.8.2021).
- Riismanidel, V. J. 2004. Balti riikide annekteerimine ja rahvusvaheline õigus, *Estonian World Review*, 23.12.2004, <https://www.eesti.ca/kommentaar-balti-riikide-annekteerimine-ja-rahvusvaheline-oigus/article8657> (viimane külastus 9.11.2021).
- Roselle, L.; Miskimmon, A.; O'Loughlin, B. 2014. Strategic narrative: A new means to understand soft power. *Media, War & Conflict* 7(1), 70–84.
- Roselle, L.; Miskimmon, A.; O'Loughlin, B. 2021. Strateegiline narratiiv: pehme jõu uus käsitlus. *Sõjateadlane* 17, 13-32.
- Roselle, L.; Miskimmon, A.; O'Loughlin, B. 2021. Strateegiline narratiiv: pehme jõud uus käsitlus. *Sõjateadlane* 17, 13-32.
- Remler, P. 2020. Nations: Law, Sovereignty, and Legitimacy. *Carnegie Endowment for International Peace*, 22.1.2020 <https://carnegieendowment.org/2020/01/22/russia-at-united-nations-law-sovereignty-and-legitimacy-pub-80753> (viimane külastus 9.11.2021).
- RT 2021a. EU making Russia into 'phantom enemy' for geopolitical reasons, shouldn't lecture others about democracy – Irish MEP to RT, RT, 11.2.2021, <https://www.rt.com/news/515209-mep-daly-russia-europe/> (viimane külastus 9.11.2021).
- Sazonov, V. 2020a. Case Study: Estonia Molotov-Ribbentrop pact, World War II And Soviet Legacy, In: *Falsification of History as A tool of Influence*. Riga: NATO STRATCOM COE, 18–29.
- Sazonov, V. 2020b. II maailmasõja tõlgendused à la Kreml: Baltimaad kui vene ajaloo narratiivide sihtmärk. *Diplomaatia blogi*, <https://icds.ee/et/ii-maailmasoja-tolgendused-a-la-kreml-baltimaad-kui-vene-ajaloo-narratiivide-sihtmark/> (viimane külastus 27.12.2021).
- Sazonov, V.; Gontšarenko, A. 2020. *Venemaalt pärinevad narratiivid ja ajaloo õpetamine*, Tallinn: Sisekaitseakadeemia.
- Sazonov, V.; Pakhomenko, S.; Kopõtin, I. 2021a. *Between History and Propaganda: Estonia and Latvia in Russian Historical Narratives*. – Mölder, H.; Sazonov, V.; Kerikmäe, T.;

- Chochia, A. (eds.). The Russian Federation in the Global Information Warfare. Influence Operations in Europe and Its Neighbourhood. Springer Nature, pp. 397–423.
- Sazonov, V.; Pakhomenko, S.; Корõтин, I. 2021b. Ajaloo ja propaganda vahel: Eesti ja Läti kujutamine Venemaa ajaloonarratiivides, *Sõjateadlane* 17, lk 230-265.
- Sinoptik 2009. СБУ показала фальшивые материалы о Голодоморе. Sinoptik, 10.03.2009. <https://www.obozrevatel.com/news/2009/3/10/290431.htm> (25.6.2020).
- Springe, I. 2018. How Russian Propaganda Becomes Even Nastier in Baltic News *Re:Baltica*, 29.03.2018, <https://en.rebaltica.lv/2017/03/how-russian-propaganda-becomeseven-nastier-in-baltic-news/> (viimane külastus 9.11.2021).
- Szostek, J. 2017. The Power and Limits of Russia's Strategic Narrative in Ukraine: The Role of Linkage. *Perspectives on Politics*, 15(2), pp. 379–395.
- Tass.com 2020. Several EU countries cannot ask for Russia's help because of their 'big brothers' — Lavrov. TASS Russian News agency, 26.4.2020, <https://tass.com/politics/1149715> (viimane külastus 2.01.2022).
- Tass.com 2021. Russian government approves list of unfriendly countries, Tass.com, 14.5.2021, <https://tass.com/politics/1289825> (viimane külastus 2.01.2022).
- Tenembaum, Y. J. 6 November 2012. International Relations: It's time to revise how we talk about revisionist powers. Oxpul: The Oxford University Politics Blog. Retrieved 18 August 2019.
- Tigner, B. 2018. Russian GPS Jamming at NATO's Trident Juncture Exercise, RealClear Defence, 16.11.2018, https://www.realcleardefense.com/articles/2018/11/16/russian_gps_jamming_at_natos_trident_juncture_exercise_113960.html (viimane külastus 2.01.2022).
- Twitter 2021. Claire Daly, 10.2.2021, https://twitter.com/ClareDalyMEP/status/1359554507475140609?ref_src=twsrc%5Etfw%7Ctwcamp%5Etweetembed%7Ctwterm%5E1359554507475140609%7Ctwgr%5E%7Ctwcon%5Es1_&ref_url=https%3A%2F%2Fwww.rt.com%2Fnews%2F515209-mep-daly-russia-europe%2F (viimane külastus 31.01.2022).
- Ventsel, A., Hansson, S., Madisson, M.-L., Sazonov, V. 2018). Hirmu mehhanismid strateegilistes narratiivides õppuse Zapad 2017 näitel. *Sõjateadlane* 8, 103-127.
- Ventsel, A.; Hansson, S.; Madisson, M.-L.; Sazonov, V. 2021. Discourse of fear in strategic narratives: The case of Russia's Zapad war games. *Media War & Conflict*, 14/1, pp. 21–39.
- Wilk, A. 2017. The Zapad-2017 Exercises: The Information War (for Now). – Centre for Eastern Studies (OSW), 04.09.2017. <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw->

- [commentary/2017-09-04/zapad-2017-exercises-information-war-now](#) (viimane külastus 2.01.2022).
- Winnerstig, M. (ed.) (2014). *Tools of Destabilization. Russian Soft Power and Non-military Influence in the Baltic States*, Report FOI-R-3990-SE, <https://www.stratcomcoe.org/mike-winnerstig-ed-tools-destabilization-russian-soft-power-and-non-military-influence-baltic-states> (viimane külastus 2.01.2022).
- World Health Organization. Coronavirus 2020. Available from: <https://www.who.int/health-topics/coronavirus>; Paules CI, Marston HD, Fauci AS. Coronavirus infections-more than just the common cold. JAMA. 2020. doi: 10.1001/jama.2020.0757.[PubMed: 31971553].
- Yablokov, I. 2018. *Fortress Russia. Conspiracy Theories in Post-Soviet Russia*, Cambridge: Polity Press.

Venekeelsed ja ukrainakeelsed allikad

- Андреева, М. 2021. Четыре из пяти пациентов с ковидом – русскоговорящие". Врачи в Латвии говорят о провале информационной кампании о вакцинации на русском, Настоящее Время. 17.11.2021, <https://www.currenttime.tv/a/kazhdye-chetyre-iz-pyati-patsientov-russkogovoryaschie-pochemu-vrachi-latvii-stolknulis-s-russkim-voprosom/31564362.html> (viimane külastus 31.01.2022).
- Анташкевич, Е.2020. «Оружие победы» Гитлера: COVID-19 разработали в секретной военной лаборатории – версия, Realtribune, 21.4.2020, <http://realtribune.ru/news/news/4104> (viimane külastus 20.01.2022).
- Азадовский, Л. 2018. Запад нагнетает ужас перед российско-китайскими учениями «Восток-2018». – RuBaltic.Ru, 03.09.2018, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20180903-zapad-nagnetaet-uzhas-pered-rossiysko-kitayskimi-uchenyami-vostok-2018/> (viimane külastus 20.01.2022).
- Авва, В. 2020. Возращение Латвии к России: коронавирус расставляет все по своим местам. – RuBaltic.ru, 24 марта. <https://www.rubaltic.ru/article/ekonomika-i-biznes/24032020-vozvrashchenie-latvii-k-rossii-koronavirus-rasstavlyayet-vse-po-svoim-mestam/> (viimane külastus 20.01.2022).
- Армазанова, Т. 2020. Коронавирус разделяет Евросоюз, Inosmi.ru, 31.3.2020, <https://inosmi.ru/politic/20200331/247165844.html> (viimane külastus 20.01.2022).

- Бабурин, Р. 2020. Даже во время эпидемии страны Балтии верны русофобии. Ритм Евразии, 6.4.2020, <https://www.ritmeurasia.org/news--2020-04-06--dazhe-vo-vremja-epidemii-strany-baltii-verny-rusofobii-48323> (viimane külastus 20.01.2022).
- Baltnews 2021a. "НАТО спешит на помощь" – бороться в Литве с гибридной угрозой, Baltnews.ee, 7.9.2021, <https://baltnews.ee/nato/20210907/1019762613/NATO-speshit-na-pomosch--borotsya-v-Litve-s-gibridnoy-ugrozoy.html> (viimane külastus 20.01.2022)
- Baltnews 2021b. "Запад-2021" выходит на старт. Россия и Белоруссия к обороне готовы. Baltnews.ee, 7.9.2021, https://baltnews.ee/Russia_West/20210907/1019761762/Zapad-2021-vykhodit-na-start-Rossiya-i-Belorussiya-k-oborone-gotovy.html (viimane külastus 20.01.2022).
- Baltnews 2021c. "Торжество здравого смысла. Еще одна страна ЕС будет прививаться российским "Спутником V"" [A triumph of common sense. Another EU country will be inoculated with the Russian "Sputnik V"] *Baltnews.ee*, March 2. https://baltnews.ee/Russia_West/20210302/1019342267/Torzhestvo-zdravogo-smysla-Esche-odna-strana-ES-budet-privivatsya-rossiyskim-Sputnikom-V.html (viimane külastus 20.01.2022).
- Baltnews 2021d. Приболевший принцип. Литва упорно сопротивляется "Спутнику V". Baltnews, 30.3.2021, https://baltnews.lt/vnutri_Lithuania_politika_novosti/20210330/1020693112/Pribolevs-hiy-printsip-Litva-uporno-soprotivlyaetsya-Sputniku-V.html (viimane külastus 24.01.2022).
- Baltnews 2021e. Страх и риск. Литовцам не заплатят за "побочки" от вакцин, Baltnews.lt 8.11.2021, https://baltnews.lt/vnutri_Lithuania_politika_novosti/20211108/1021169993/Strakh-i-risk-Litovtsam-ne-zaplatyat-za-pobochki-ot-vaktsin.html viimane (külastus 24.01.2022).
- Baltnews 2021f. Впитывает как губка. Литва утопает в зависимости от дотаций, Baltnews.lt, 30.3.2021, https://baltnews.lt/vnutri_Lithuania_politika_novosti/20210330/1020695016/Vpityvaet-kak-gubka-Litva-utopaet-v-zavisimosti-ot-dotatsiy.html (viimane külastus 24.01.2022).
- Baltnews 2021g. Врачи Латвии: русскоязычных не информируют о Covid-19, Baltnews. 18.10.2021, https://lv.baltnews.com/News_Latvia/20211018/1025174973/Vrachi-Latvii-russkoyazychnyh-ne-informiruyut-o-Covid-19.html (viimane külastus 20.01.2022).

- Баранов, Андрей; Афонина, Елена 2016. Прибалтийская русофобия и её истоки. – Комсомольская Правда. Северная Европа, 08.04.2016. <https://www.kompravda.eu/radio/26511/3531281/> (viimane külastus 20.01.2022).
- Барсегян, В. 2021. Операция прикрытия: от каких проблем отвлекает людей ковидная истерия 26.10.2021, <https://sputnik-meedia.ee/opinion/20211026/1084766/Operatsiya-prikrytie-problemy-kovid-isteriya.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Белоусова, А. 2021. Политолог Бальбек назвал решение Латвии по георгиевским ленточкам «варварским национализмом» 11.11.2021, <https://russian.rt.com/ussr/news/926829-latviya-georgievskie-lentochki-varvarskii-nacionalizm> (viimane külastus 20.01.2022).
- Бойков, С. 2021. Мягкая сила массовой культуры: Эстонии пора снять свою "Игру в кальмара". Baltnews.ee, 19.10.2021, <https://baltnews.ee/kultur/20211019/1019861743/Myagkaya-sila-kultury-Estonii-stoit-snyat-svoyu-Igru-v-kalmar.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Великовский, Д. 2008. 7 вопросов Махмуду Гарееву, генералу армии. - Русский репортёр, 8.5.2008, https://expert.ru/russian_reporter/2008/17/gareev/ (viimane külastus 20.01.2022).
- Винников, А. 2020. Коронавирус подарил Прибалтике новый повод для русофобии. Взгляд. Деловая Газета, 7.4.202, <https://vz.ru/world/2020/4/7/1032712.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Гареев, М. А. 2014. Великая Победа и современные интересы международной безопасности, Военно-исторический журнал 9, 30-34.
- Герасимов, В. В. 2013. Ценность науки в предвидении. – Военно-промышленный курьер, 27.02.2013, № 8 (476), 2-4. kättesaadav www.vpk-news.ru (viimane külastus 10.6.2020).
- Гусаров, С.; Белоусова, А. 2021.«Наблюдаем последовательную реинкарнацию фашизма»: в МИД России отреагировали на запрет георгиевской ленты в Латвии, RT 11.11.2021, <https://russian.rt.com/ussr/article/926897-latviya-zapret-georgievskaya-lenta> (viimane külastus 27.01.2022).
- Донцова, Е. 2014. «Так дипломатия не работает, это империализм». Известия, 13.3.2014, <https://iz.ru/news/567410> (viimane külastus 28.1.2022).Иванов, В. 2020. Страх и ненависть пандемии. Литва расплачивается за чужие ошибки. Baltnews, 1.4.2020, https://baltnews.lt/mir_novosti_/20200401/1019845558/Strakh-i-nenavist-pandemii-

- Litva-rasplachivaetsya-za-chuzhie-oshibki.html; see also more on this issue (viimane külastus 20.01.2022).
- Ильяшевич, А. 2020. Прибалтику накрыла эпидемия безработицы. Rubaltic.ru, 7.10.2020, <https://www.rubaltic.ru/article/ekonomika-i-biznes/20201007-pribaltiku-nakryla-epidemiya-bezrobotitsy/> (viimane külastus 28.1.2022).
- Inosmi 2020. Дневник (Болгария): если коронавирус уничтожит еврозону, виноватой будет „бережливая четверка”, Inosmi.ru, 2.4.2020, <https://inosmi.ru/politic/20200402/247180668.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Ищенко, Н. 2021. Як російськомовна пропаганда сприяла епідемії в Латвії, Day Kyiv, 29.10.2021. https://day.kyiv.ua/uk/article/media/oseledec-v-aptechci?fbclid=IwAR3SC5vGkJ4AaM_7PQwK6WfEHLBoAWCMQlwDIbPRgiqrvoхТА_ZWtZhEI0Q (viimane külastus 28.1.2022).
- Караева, Е. 2021. В Европу приходит бедность: людям не хватает денег на образование, Sputnik Латвия.19.11.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20211119/nischeta-nastupaet-na-evropu-lyudyam-ne-khvataet-deneg-na-edu-19275558.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Кришталь, М. 2020. Кто в Прибалтике сильнее всех пострадал от коронавируса? – RuBaltic.ru, 30 марта. <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/30032020-kto-v-pribaltike-silnee-vsekh-postradal-ot-koronavirusa/> (viimane külastus 12.01.2022).
- Круглей, И. 2020. Коронавирус "схлопнул" Шенген: куда теперь податься прибалтийским гастарбайтерам. Baltnews 1.4.2020, https://lv.baltnews.com/ekonomika_online_novosti/20200401/1023795618/Koronavirus-skhlopnul-Shengen-kuda-teper-podatsya-pribaltiyskim-gastarbayteram.html (viimane külastus 20.01.2022).
- Круглова, С. 2021. Ковид держит за горло: власти не справляются с "черной" Литвой. Baltnews, 19.10.2021, https://baltnews.lt/vnutri_Lithuania_politika_novosti/20211019/1021136902/Kovid-derzhit-za-gorlo-zhit-v-chnoy-Litve-strashno-umirat-ne-khochetsya.html (viimane külastus 20.01.2022).
- Левчук, Н. 2021. Бельгийский шоколад с горчицей rolexit: при чем здесь признание против Беларуси. Sputnik Беларусь, 5.11.2021, <https://sputnik.by/20211105/belgiyskiy-shokolad-s-gorchitsey-polexit-pri-chem-zdes-sanktsii-protiv-belarusi-1057693772.html> (viimane külastus 22.01.2022).

- Литвинов, М. Ю. 2015. Фальсификация довоенной истории Прибалтики в исторической науке, Исторические науки и археология / Historical science and archaeology 93/94, 58-60.
- Кугель, М. 2017. Пропаганда с человеческим лицом. Svoboda.org, 18.5.2017, <https://www.svoboda.org/a/28495387.html> (viimane külastus 20.01.2022).
- Мыльников, П. 2021. Лавров заявил о готовности России разорвать отношения с Евросоюзом. Deutsche Well, 12.2.2021, <https://www.dw.com/ru/lavrov-zajavil-o-gotovnosti-rossii-razorvat-otnosheniya-s-evrosojuzom/a-56544130> (viimane külastus 19.10.2021).
- Надточев, А. 2020. “Вирусный след Вашингтона. Факты о причастности США к распространению коронавируса”, *Versia.ru*, 23.4.2020, <https://versia.ru/fakty-o-prichastnosti-ssha-k-rasprostranenyu-koronavirusa> (viimane külastus 12.01.2022).
- Николаев, Н. 2020. Коронавирус головного мозга: русофобов Эстонии оскорбила помощь Москвы. 11.4.2020, RadioSputnik, <https://radiosputnik.ria.ru/20200411/1569849152.html> (viimane külastus 12.01.2022).
- Носович, А. 2020. Некуда сбыть безработных: Прибалтику ожидает самый страшный экономический кризис. RuBaltic.ru, 10.4.2020, <https://www.rubaltic.ru/article/ekonomika-i-biznes/10042020-nekuda-sbyt-bezrabotnykh-pribaltiku-ozhidaet-samy-strashnyy-ekonomicheskij-krizis/>
- Носович, А. 2021. COVID-19 вызвал в Европе новое движение на выход из ЕС. Rubaltic.ru, 14.4.2021, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20210414-covid-19-vyzval-v-evrope-novoe-dvizhenie-na-vykhod-iz-es/> (viimane külastus 28.1.2022).
- Носович, А. 2021а. «Борцы за демократию» лишают жителей Литвы права на протест. RuBaltic.ru, 2.9.2021, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20210902-bortsy-za-demokratiyu-lishayut-zhiteley-litvy-prava-na-protest/> (viimane külastus 31.1.2022).
- Носович, А. 2021b. Коронавирус станет для НАТО и ЕС тем же, чем стал для Советского Союза Чернобыль. RuBaltic.ru, 20.3.2020, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20032020-koronavirus-stanet-dlya-nato-i-es-tem-zhe-chem-stal-dlya-sovetskogo-soyuza-chernobyl/> (viimane külastus 12.01.2022).
- Носович, А. 2021с. Профсоюзы Литвы готовятся выйти на улицы. RuBaltic.ru, 30.8.2021, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20210830-profsoyuzu-litvy-gotovyatsya-vyyti-na-ulitsy/> (viimane külastus 31.1.2022).

- Носович, А. 2021d. Легионеры СС вместо победителей Гитлера: Латвия запускает волну переименования улиц, RuBaltic.ru, 6.4..2021, <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/20210406-legionery-ss-vmesto-pobediteley-gitlera-latviya-zapuskaet-volnu-pereimenovaniya-ulits/> (viimane külastus 12.01.2022).
- Попова, А. 2021. Призрак фрексита, RT, 15.3.2021, <https://russian.rt.com/opinion/842675-porova-franciya-es-freksit> (viimane külastus 12.01.2022).
- Прокофьев, А. 2021. Литва трещит по швам: социальный разлом в стране становится все сильнее Baltnews.lt, 26.10.2021, https://baltnews.lt/vnutri_Lithuania_politika_novosti/20211026/1021149425/Sotsialnyy-razlom-v-litovskom-obschestve-nesoglasnye-budut-zadavleny-.html (viimane külastus 31.1.2022).
- Пятринис, А. 2020. Захват ЕС. Как коронавирус убил единую Европу и показал, кто есть. Sputnik.ru, 21.3.2020 <https://lt.sputniknews.ru/columnists/20200321/11659770/Zakhvat-ES-Kak-koronavirusubil-edinuyu-Evropu-i-pokazal-kto-est-kto.html> (viimane külastus 12.01.2022).
- RT 2021b. Хинштейн назвал запрет георгиевских лент в Латвии недружественным актом в адрес России, RT, 22.11.2021, <https://russian.rt.com/russia/news/930506-georgievskie-lenty-latviya> (viimane külastus 12.01.2022).
- RuBaltic.ru 2020. ЕС теряет смысл существования: премьер-министр Италии рассказал о конфликте с Меркель. RuBaltic.ru, 28.3.2020, <https://www.rubaltic.ru/news/28032020-es-teryat-smysl-sushchestvovaniya-premerministr-italii-rasskaz-o-konflikte-s-merkel/> (viimane külastus 29.01.2022).
- RuBaltic.ru 2020a. Туристическую отрасль Латвии сравнили с сериалом «Ходячие мертвецы». RuBaltic.ru, 20.3.2020, <https://www.rubaltic.ru/news/20032020-turisticheskuyu-otrasl-latvii-sravnili-s-serialom-khodyachie-mertvetsy/> (viimane külastus 29.01.2022).
- RuBaltic.ru 2020b. В Латвии из-за пандемии коронавируса потеряли работу более 22 тысяч человек. RTuBaltic.ru, 20.5.2020, <https://www.rubaltic.ru/news/20052020-v-latvii-iz-za-pandemii-koronavirusa-rabotu-poteryali-bolee-22-tysyach-chelovek/> (viimane külastus 29.01.2022).
- RuBaltic.ru 2020c. Посольство РФ в Латвии раскритиковало предложение ограничить вещание русскоязычного ТВ. RuBaltic.ru, 4.3.2020, <https://www.rubaltic.ru/news/04032020-posolstvo-rf-v-latvii-raskritikovalo->

- [predlozhenie-ogranichit-veshchanie-russkoyazychnogo-tv/](#) (viimane külastus 29.01.2022).
- RuBaltic.ru 2021. Премьер Литвы лишила жителей страны надежды на вакцинацию «Спутником V». RuBaltic.ru, <https://www.rubaltic.ru/news/23042021-premer-litvy-lishila-zhiteley-strany-nadezhdy-na-vaktsinatsiyu-sputnikom-v/> (viimane külastus 28.01.2022).
- RuBaltic.ru 2021a. ЕС — не Европа, а немцы, итальянцы и поляки»: американский эксперт высказался о будущем континента после пандемии, RuBaltic.ru.30.4.2021,<https://www.rubaltic.ru/news/30042020-es-ne-evropa-a-nemtsy-italyantsy-i-polyaki-amerikanskiy-ekspert-vyskazalsya-o-budushchem-kontinenta/> (viimane külastus 30.01.2022).
- RuBaltic.ru 2021b. Экс-депутат горсовета Клайпеды Титов рассказал о смерти мужчины после вакцинации AstraZeneca, ruBaltic.ru,19.3.2021, <https://www.rubaltic.ru/news/19032021-eksdeputat-gorsoveta-klaypedy-titov-rasskazal-o-smerti-muzhchiny-posle-vaktsinatsii-astrazeneca/> (viimane külastus 30.01.2022).
- RuBaltic.ru 2021c. Посольство РФ упрекнуло власти Латвии в покушении на свободу слова из-за преследования русскоязычных журналистов.RuBaltic.ru, 28.10.2021, <https://www.rubaltic.ru/news/28102021-posolstvo-rf-upreknulo-vlasti-latvii-v-pokushenii-na-svobodu-slova-iz-za-presledovaniya-russkikh-zhur/> (viimane külastus 30.01.2022).
- Рудалёв, А. 2021. У страха глаза велики. RT, 7.5.2021. <https://russian.rt.com/opinion/859805-rudalev-vakcina-sputnik-es> (viimane külastus 12.01.2022).
- RuRebaltica 2017. Мини-фабрики пропаганды. 17.4.2017, <https://ru.rebaltica.lv/archives/306> (viimane külastus 12.01.2022).
- Саможнев, А. 2016. Экс-помощник главы минфина США попросил российское гражданство. Российской газета, 30.11.2016, <https://rg.ru/2016/11/30/eks-pomoshchnik-glavy-minfina-ssha-poprosil-rossijskoe-grazhdanstvo.html> (viimane külastus 30.01.2022).
- Середенко, С. 2017. Русофобия прибалтийская и украинская. – RuBaltic.ru, 17.07.2017. <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/17072017-rusofobiyapribaltiyskaya-i-ukrainskaya/> (viimane külastus 12.01.2022).
- Сонар 2050. Александр Носович. Sonar2050.org, <https://www.sonar2050.org/authors/50/> (viimane külastus 26.01.2022).

Sputnik Latvia 2021. Две разные пандемии в разных Европах": кто обнищал, а кто наблюдал как зритель, lv.sputniknews.ru, 13.9.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20210913/dve-raznye-pandemii-v-raznykh-evropakh-kto-obnischal-a-kto-nablyudal-kak-zritel-18405722.html> (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021a. Промедление вакцинации в Латвии: кто не хочет идти прививаться? Sputnik Латвия. 30.10.2021, https://lv.sputniknews.ru/20211030/promedlenie-vaktsinatsii-v-latvii-kto-ne-khochet-idti-privivatsya-19008787.html?fbclid=IwAR3Q_byA2-cG7SeOPWuQpXK11FYf4WgBFew6JtHafTezggBilw3cRwDKBqo (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021b. Латвии нужна медицина, а не война: Линдерман о тщетности вливаний в военный бюджет. Sputnik Latvia. 24.11.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20211124/latvii-nuzhna-medsina-a-ne-voyna-linderman-o-tschetnosti-vlivaniy-v-voenny-byudzh-et-19339504.html> (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021c. От русских в Латвии осталось пустое место. О чем писали латышские СМИ. Spuynik Latvia, 30.10.2021, https://lv.sputniknews.ru/20211030/ot-russkikh-v-latvii-ostalos-pustoe-mesto-o-chem-pisali-latyshskie-smi-19014077.html?fbclid=IwAR0_pNygA0rQTPR80WjmoX14WsYm0EkDiDWIUEsLsF5NeUjCyfINvWDQdWo (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021d. Активист защиты русских школ Латвии: победим, когда проснутся матери. Sputnik Latvia, 25.11.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20211125/aktivist-zaschity-russkikh-shkol-latvii-pobedim-kogda-prosnutsya-materi-19357413.html> (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021e. Еще одна языковая реформа? Левитс продвигает языки ЕС, но в школах Латвии спрос на русский, Sputnik Latvia, 12.10.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20211012/esche-odna-yazykovaya-reforma-levits-prodvigaet-yazyki-es-no-v-shkolakh-latvii-spros-na-russkiy-18772855.html> (viimane külastus 30.01.2022).

Sputnik Latvia 2021f. Историк: Латвия на государственном уровне защищает возможных нацистских преступников, Sputnik Latvia, 12.9.2021, <https://lv.sputniknews.ru/20210912/istorik-latviya-na-gosudarstvennom-urovne-zaschischaet-vozmozhnykh-natsistskikh-prestupnikov-18398030.html>

- Sputnik 2021. Нерасторопность властей Эстонии приводит людей в больницы, Sputnik media, 01.11.2021 https://sputnik-meedia.ee/Estonian_news/20211101/1115681/Nerastoropnost-vlastey-Estonii-privodit-lyudey-v-bolnitsy.html
- Sputnik Литва 2021. вместо фашистских концлагерей: в Литве формируют "расу чистых от COVID-19", Sputnik Литва, 6.8.2021, <https://lt.sputniknews.ru/20210806/vmesto-fashistskikh-kontslagerey-v-litve-formiruyut-rasu-chistyx-ot-covid-19-17979663.html> (viimane külastus 31.01.2022).
- Sputnik media 2021. Невакцинированных жителей Эстонии хотят лишит компенсаций за карантин, Sputnik media, 16.09.2021, https://m.sputnik-meedia.ee/Estonian_news/20210916/918034/Nevaktsinirovannykh-zhiteley-Estonii-khotyat-lishit-kompensatsii-za-karantin.html (viimane külastus 31.01.2022).
- Строкань, С. 2021. Общеввропейский дурдом. RT, 21.11.2021, <https://russian.rt.com/opinion/928494-strokan-belorussiya-polsha-granica-migranty-krizis> (viimane külastus 30.01.2022).
- Таран, И.; Комарова, Е. 20201. Пошатнёт европейское единство»: каких масштабов может достичь миграционный кризис в ЕС из-за событий в Афганистане, RT 18.10.2021, <https://russian.rt.com/world/article/918404-evropa-bezhency-afganistan-migraciya> (viimane külastus 20.01.2022).
- Tass.ru 2021. Лукашенко пообещал жесткий ответ на милитаризацию вдоль западных границ Белоруссии, Tass, 28.10.2021, <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/12786921> (viimane külastus 26.01.2022).
- Facebook/Sputnik Latvia 2021. Коронавирус в странах Балтии. Sputnik Latvia, 21.11.2021, <https://www.facebook.com/watch/?v=1771586296506287> (viimane külastus 26.01.2022).
- Fondsk.ru 2021. Польша увеличивает армию, готовясь к войне с Россией и Белоруссией, Фонд стратегической культуры, 30.10.2021, <https://www.fondsk.ru/news/2021/10/30/polsha-uvelichivaet-armiu-gotovjas-k-vojne-s-rossiej-i-belorussiej-54795.html> (viimane külastus 23.01.2022).